

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1891. Andra Kammaren. N:o 16.

Onsdagen den 11 mars.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Fortsattes öfverläggningen angående det från 1890 års riksdag hvilande förslag till ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Enligt förut gjord anteckning lemnades ordet till

Herr Svensson från Karlskrona, som yttrade: Herr talman, mine herrar! Då så många talare på förmiddagen begärt ordet och mer kvalificerade personer än jag yttrat sig angående det hvilande förslaget formella brister, så skall jag icke tillåta mig att upptaga tiden med att ingå i bedömande af dessa brister. Jag skall inskränka mig, mine herrar, att göra en vördsam vädjan till det frisinnade landtmannapartiet att icke stöta bort den hand, som räddes dem från stadsrepresentanterna till gemensamt arbete. Den mur, som för längesedan restes mellan städernas och landsbygdernas representanter, har på senare tider alltmer grusats, och städernas representanter hafva visat sig såsom trogna bundsförvandter i arbetet för lugnt och frissinnadt framåtskridande. Men om det nu hvilande förslaget blir upphöjdt till grundlag, så kan jag icke underlåta att uttala min fruktan för att denna mur å nyo kommer att resas till skada för det arbete, som visat sig vilja gå det lugna framåtskridandets väg. Jag vill gerna och villigt instämma med de män, som yttrat sig angående behovet af inskränkning i städernas representationsrätt, men jag är för min del lifligt förvissad derom, att detta kan åstadkommas på helt annat sätt, än det nu föreliggande förslaget åsyftar, och utan att rubba grunden för vår folkrepresentation. Det kan ske genom en höjning af den folkmängdssiffra, som bestämmer representanternas antal på sådant sätt som det förslag innehåller, hvilket jag jemte 69 andra stadsrepresentanter i denna kammare undertecknat. Och om i sistnämnda förslag finnes något, som behöfver omarbetas, kan det säkerligen lätt ske, då förslaget blir förelagdt kamrarne till debatt, om nemligen det nu hvilande förslaget icke blir antaget. Naturligtvis kommer det då att debatteras, och de anmärkingar, som emot detsamma kunna göras, blifva här framställda och pröfvade. Derfor, mine herrar, yrkar jag afslag å det nu hvilande förslaget under förhoppning att den af oss stadsrepresentanter i samma ämne

Andra Kammarens Prot. N:o 16.

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

afgifna motion, som nu föreligger i konstitutionsutskottet till behandling, skall bilda grundvalen till den inskränkning i städernas representation, som man så mycket önskar och som i sådant fall också skall gå igenom. Herr talman! Jag upprepar mitt redan gjorda yrkande om afslag på det hvilande grundlagsändringsförslaget.

Vidare anförde:

Herr Holmgren: Herr Waldenström yttrade på förmiddagen, att vid nuvarande representationsskicks genomförande borgareståndet gjorde en stor uppoffring, under det att bondeståndet nu representeras af landsortsrepresentanterna i denna kammare. Herr Gustafsson åter yttrade, att alla de fyra ständens inflytande öfverflyttades till denna kammares landsortsrepresentanter. Hvad herr Waldenströms påstående beträffar, kan det ju vara sant, om man tager hänsyn till *majoriteten bland landsbygdsrepresentanterna* i denna kammare. Men jag vill påpeka, att bland dessa befinna sig så väl tjänstemän som industriidkare och handlande, hvilket ju visar, att hans påstående endast delvis är sant. Herr Gustafsson medgaf dock, att den magt, som han påstod att landsbygdens representanter egde, hittills icke af dem missbrukats, men, sade han, i dag skulle det visa sig, om den komme att missbrukas eller icke. Jag frågar: innebär bifall till detta förslag ett magtmissbruk, ett förslag, som med hänsyn till nuvarande folkmängdsförhållanden tillerkänner städerna dubbel representationsrätt mot landsbygden? Man har gjort sannolikhetsberäkningar, huru snart den tidpunkt skulle inträffa, då städernas folkmängd skulle utgöra en tredjedel af hela rikets, och man har kommit till det resultat, att detta kan inträffa ganska snart — om jag icke missförstod en föregående talare — redan år 1911. Dervid ber jag dock att få framhålla den omständigheten, att genom de lättare kommunikationer, som komma Norrland till del genom jernvägars byggande, man kan hoppas, att landsbygdsbefolkningen i denna del af landet skall så tillväxa, att den något så när kommer att hålla jemna steg med städernas, hvarför jag vill påstå, att den nyss omnämnda tidpunkten ännu är långt aflägsen — och när den inträffar, är det tids nog att se till att rättelse sker.

Jag anhåller om bifall till förslaget.

Herr Bokström: Då det föreliggande förslaget ovedersägligen innebär en rubbning af de grunder, hvarpå den nuvarande riksdagsordningen är byggd, ber jag i korthet få till riksdagens protokoll antecknade de skäl, som hindra mig att bifalla detsamma.

För hvarje ändring af vår grundlag, äfven den som icke är så vidtgående som denna, uppställer grundlagen såsom vilkor, att förändringen skall vara högst nödig eller nyttig samt möjlig att verkställa. Försöker jag detta nu hvilande grundlagsförslag med denna probersten, så håller det, enligt mitt förmenande, icke profvet. Det är visserligen högst nödigt, att tillflödet af representanter från de större städerna, så fort ske kan, på lämpligt sätt minskas. Deremot är förslagets öfriga innebörd hvarken högst nödig eller nyttig. Det

vill, detta förslag, med åsidosättande af de i vår nuvarande riksdagsordning inlagda hufvudgrunder, hvilkas olämplighet icke blifvit uppvisad, på samma gång det minskar antalet stadsrepresentanter i denna kammare, öka antalet för de af landsbygden utsedde. Det ökar äfven antalet representanter i Första Kammaren. Det fixerar med, enligt min tanke, ganska hög grad af godtycklighet representantantalet i båda kamrarna och läser fast proportionen mellan lands- och stadsrepresentanter i Andra Kammaren, oberoende af historiska förutsättningar och kommande tiders utveckling eller afveckling beträffande folkmängd och samhällsintressen på dessa skilda områden. Detta synes mig vara att gå öfver det mål, för hvars ernående ändringen skulle vara högst nödig eller nyttig.

Såsom stöd för bestämmandet af representantantalet i Andra Kammaren för landsbygden till 150 och för städerna till 75 har 1890 års konstitutionsutskott anført sakförhållandena inom norska stortinget, der den politiska magten emellan land och stad skulle vara just så afvägd, och när det duger der, så borde det också kunna gå an för oss. Jag vet icke, om de norska representantiva förhållandena äro sådana, att de för oss böra vara mönster, men väl att en ganska stark mening finnes så väl i Norge som på denna sidan Kölen derom, att norska stortinget är väl ensidigt sammansatt och visserligen icke till städernas fördel. Jag skall dock icke tillåta mig att döma öfver detta förhållande. Jag skall ställa mig på 1890 års konstitutionsutskotts ståndpunkt och antaga, att norska stortinget i detta hänseende är mönstergilt. Då ber jag få erinra, att städernas representanter i Andra Kammaren skola vara 75; i Första Kammaren finnas stadsrepresentanter till ett antal af 13. Summa stadsrepresentanter 88. Representanternas antal i båda kamrarna skall utgöra 375. Tredjedelen deraf gör 125. Skillnaden mellan 125 och 88 är 37. Det vill således synas mig att, med det norska stortinget till måttstock, bör stadsrepresentanternas antal i båda kamrarna ökas med 37 och landsbygdens representanter minskas med samma antal. Af hvad som blifvit sagdt framgår tydligt, att norska grundlagen har, med afseende på antalet representanter från städerna i förhållande till antalet representanter från landet, på ett vida kraftigare sätt tillgodosett städernas representationsrätt, än det hvilande förslaget skulle göra för den svenska representationen.

Men norska grundlagen har dessutom sökt undvika ett annat fel, som enligt min tanke vidlåder detta förslag. Den har velat förekomma, att städernas representation koncentrerades till de större städerna, och tillse, att stadsmannaintressen utöfver hela norska riket kunde få sina representanter i stortinget. Jag har upprättat en förteckning öfver de städer, som få skicka representanter till stortinget, och anhåller att såsom särdeles lärorika få anföra några få exempel derur. Kristiania hade år 1885 — det sista år, för hvilket jag kunat erhålla uppgifter — med 130,000 invånare 4 representanter. Bergen med 47,075 invånare likaledes 4 representanter. Kristiansand med 13,022 invånare 2 representanter, Drammen med 19,601 invånare 2 representanter, Sarpsborg med 2,788 invånare 1 representant, Stavanger med 23,911 invånare 2, Trondhjem och Levanger

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

med 23,979 invånare 4 representanter; Österisoer med 2,845 invånare 1 representant o. s. v. Det kan ju synas vara en orättvisa, att en del samhällen med ett sådant fåtal invånare likväl tillerkännes säte för representant inom stortinget. Men, mine herrar, det är icke en orättvisa mot den norska skeppsrederirörelsen, hvilken såsom bekant intager en rangplats, den tredje i ordningen bland världens nationer, icke en orättvisa mot fiskeribedriften, icke mot den norska exportrörelsen och andra för Norges rike i dess helhet viktiga stadsmannaintressen.

Huru skulle det nu komma att ställa sig hos oss efter detta förslag? Här skulle Stockholm redan första perioden komma att ställa upp 20 representanter, ett antal, som är relativt större än det någon hufvudstad sänder till någon representation. Millionstaden Berlin sänder blott sex. Vidare skulle Göteborg komma att få åtta och Malmö fyra representanter. Hvad de smärre städerna angår, måste man erkänna, att de under den närmaste tioårsperioden skulle blifva representerade ungefär som de äro för närvarande, och kanske skulle de vinna någon liten förmån med hänsyn till valkretsindelningen. Men nu har man anledning antaga, att städernas folkmängd inom ett antal af 25 till 30 år kommer att fördubblas, för så vidt utvecklingen fortgår som under den närmast föregående tiden, och denna utveckling är icke likformig för städerna, utan det är några få, som äro mycket lifskraftiga och ett stort antal, som i följd af bristande kommunikationer och andra förhållanden icke kan hålla jemna steg med de förra. Deraf måste nödvändigtvis följderna blifva dels att de städer, som redan äro särdeles starkt representerade, komma att eröfra den ena platsen efter den andra bland de 75, som äro åt städerna anvisade, och dels att de smärre städer, som icke så kraftigt kunna utveckla sig, måste packas in i ett allt färre antal valkretsar. Detta kan enligt mitt förmenande icke vara till nytta för landet i sin helhet, då jag är öfvertygad, att vi i vårt land hafva stadsmannaintressen lika viktiga som i Norge och som lika väl förtjena att här i Riksdagen hafva sina egna målsmän.

Jag vore frestad att uppehålla mig ännu något litet vid hufvudstaden. Det vore nästan en förnärmelse mot Stockholms valmanscorps, om man skulle antaga, att icke den bland det tjugotal representanter den redan under första perioden skulle komma att sända valde personer, som kunde bevaka Stockholms stad kommersiella, industriella, och idéella intressen, i all synnerhet, som man får antaga att hvarje riksdagsman, som rätt fattar sitt uppdrag, måste i viss mån känna sig manad att bevaka äfven hufvudstadens intressen, emedan hufvudstaden är rikets, i hvilket vi alla måste anse oss hafva del. Men då så är förhållandet, framstår så mycket klarare det orimliga i att denna i förhållande till öfriga städer ytterligt starka representation skulle ytterligare förstärkas på bekostnad af andra, som kunde förtjena att i Riksdagen blifva representerade. Jag befarar att derigenom representationen för stadsmannaintressena i vissa andra landsändar kan blifva allt för svag. Något liknande försvagande kan, hvad landsbygden angår, icke inträffa, så länge det är stadsgadt, att hvarje domsaga har rätt att få en egen representant, men det är deremot icke

sagdt, att en domsagas representant också kan och vill bevaka intressena för den närmaste stadens, som möjligen kunde sakna egen representant i denna kammare.

De allvarsamma anmärkningar, hvilka gjorts mot de formella fel, som vidlåda det föreliggande förslaget, skall jag icke upprepa, emedan de framhållits från mera dertill kompetent håll än mitt. Men de synas mig vara bevis för, att förslaget icke är så möjligt att verkställa, som grundlagen förutsätter.

Till sist vill jag tillägga ännu några ord. När de svenska städerna år 1865 i grundlagsenlig ordning förvärfvade sin nuvarande representationsrätt genom uppoffring af den fjerdedel i fyraständsrepresentationen, som de då egde, så skedde detta på frivillighetens väg. Men den representationsförändring, som kan komma att ega rum nu, om denna kammare antager det föreliggande förslaget, den sker icke på frivillighetens väg; den sker mot städernas bestridande och ehuru städerna i ett särskildt förslag visat sig beredvilliga att tillmötesgå äfven långt gående fordringar på en reform i denna riktning. Nå väl, kammaren är deruti i sin grundlagsenliga rätt och magt. Jag vill blott erinra derom, att all magt på det politiska området, som går fram utan att taga hänsyn till för riket i sin helhet viktiga intressen, inom sig bär fröet till sin egen vanmagt, och att ingen magt är så stark som den, som är parad med hofsamhet och politisk klokhet. Det är till den senare magten i denna kammare, jag i detta ögonblick vågar vädja, innan jag hos herr talmannen ber att få yrka afslag å den nu föredragna punkten.

Herr Lilienberg: Herr talman! Jag har undertecknat den motion angående städernas representationsrätt, som inlemnats af åtskilliga stadsrepresentanter, och dermed är också min ställning till det föreliggande förslaget angifven. Jag kan i allt väsentligt instämma med de talare, som yttrat sig mot förslaget. Här har åtskilligt ordats om detta förslags formella brister, och visserligen äro dessa brister efter mitt förmenande af den beskaffenhet, att de böra göra detsamma alldeles oantagligt, men det finnes för mig ett vida viktigare skäl att motsätta mig förslagets antagande, och detta har redan af en och annan talare blifvit antydt. Jag anser nemligen detta förslag innebära en verklig politisk fara, ty då det fixerar stadsrepresentanternas antal till en bestämd siffra, som ej får öfverskridas, och likaledes fixerar landtrepresentanternas antal, så ställer det derigenom stad och land så skarpt emot hvarandra som aldrig tillförene. Det skall, om detta förslag blir grundlag, blifva svårt, om icke omöjligt, att till ett gemensamt godt arbete sammanjemka den skiljaktighet i åsichter, som i vissa hänseenden alltid skall förefinnas emellan invånarne i städerna och på landet. Med ett ord, vi skulle genom detta förslag komma att i stället för de fyra stånden, som vi lyckligtvis sluppo ifrån år 1866, få två, ett landtmannastånd och ett stadsmannastånd.

Jag yrkar afslag.

Häruti instämde herr *Lindgren*.

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Petersson i Runtorp. Herr talman, mine herrar! Jag har icke begärt ordet för att säga någonting nytt i denna fråga, och min ståndpunkt till densamma är nog tillräckligt känd ändå, men jag kan icke underlåta att yttra några ord, då jag under diskussionen lagt märke till ett och annat, som jag anser borde besvaras från min ståndpunkt.

Det har klagats — i synnerhet af de senaste talarne — öfver att detta förslag skulle gifva anledning till en upphörlig strid mellan land och stad. Nej, det är just det som efter min mening detta förslag borde förebygga, ty striden mellan land och stad kan icke upphöra under nuvarande förhållanden, och det skall alltid ligga såsom en mara öfver oss, så länge vi behöfva frukta, att ni inom kort en vacker dag äro lika många som vi. Detta befördrar icke någon frid, men det skall det nya förslaget göra. Kan det finnas något lugnare än att städerna skulle få välja en tredjedel af riksdagsmännen i denna kammare, men det säger ni är en himmelsskriande orättvisa. Jag förstår inte huru herrarne kunna påstå, att det är en orättvisa. Om herrarne ville gå tillbaka till samma proportion, som det var i början, så kunde det väl ha sina skäl för sig, men så mycket räknemästare äro ni nog, att ni kunna räkna ut att en tredjedel är mer än fem trettondelar. Då hade städerna icke mer än fem trettondelar, men nu erbjudes dem en tredjedel. Är detta att fara illa med städerna? Nej, jag förstår icke huru herrarne kunna göra ett sådant påstående. Jag tycker, att det är litet obilligt att framhålla saken på detta sätt, ty det håller icke stånd. Jag tycker tvärt om, att förslaget är ganska liberalt. Herrarne tala om, att I icke viljen uppehålla striden mellan stad och land. Viljen I det icke, skolen I antaga ett sådant förslag som detta.

Man tadar oss, därför att vi vilja hafva en förändring till stånd. Men herrarne erkänna ju sjelfva, att det är orätt som det är. Men vi skola kanske vänta, till dess det behagar herrarne att lemna oss en liten smula rättvisa. Diskussionen i dag har dock visat, att, skola vi vänta derpå, då få vi vänta bra länge, om vi ens få det någonsin. Ty när ett så enkelt och billigt förslag som detta mottages med ett så energiskt motstånd, när skolen I då vilja lemna landet någon rättvisa i detta hänseende? Den dagen tror jag icke är så nära. Nej, hela eder afsigt är att nu slå i hjel detta förslag. Sedan kan man vara säker, att man aldrig får ett annat till grundlagsenlig behandling. Det är rena sanningen.

Hvad beträffar förslagens formella brister, vill jag icke ingå på dem. Det har talats om, att svårigheter skulle uppstå, ja, att det skulle blifva omöjligt att tillämpa förslaget, om *det* eller *det* inträffade. Ja, så snart man vill måla för sig alla upptänkliga *om* och *men*, som kunna inträffa, då kan man få fram de obotfärdiges förhinder snart nog. Jag tror icke, att den menniskan är född, som kan upptänka ett förslag, som är herrarne till pass i det fallet. Allra minst blefve det deras eget.

Jag skall äfven bedja att få tillägga något, emedan man har sagt att förslaget skulle bevisa afvoghet mot stadsrepresentanterna och att man ville åt dem. Särskildt har man mot mig sagt, att jag

skulle önska, att städerna skulle jemnas med marken. Nej, det är icke sanning. Så mycket förstånd har jag, att jag förstår, att land och stad behöfvas i ett land och att de skola hjälpa hvarandra och lefva i enighet och sämja. En riksdagsman, som icke vill se på, om han hör till landet eller städerna, utan som ser på det helas väl, han blir icke frestad till sådana strider. Och jag kan försäkra städernas representanter, att jag icke vill städerna något illa; men jag vill icke, att de skola på det viset dominera öfver oss, så att de kunna göra hvad som helst med oss.

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Det finnes många saker, man kunde gifva sig in på, men det är redan tillräckligt taladt i denna fråga af så många andra. Jag vill blott protestera mot den uppfattningen, att från vår sida någon afvohet skulle råda mot städerna och deras representanter. Men på samma gång ber jag att få erinra om ett yttrande från den värde lektorn från Gefle, som här presenterade stadsrepresentanterna för oss, och förestälde oss, att det var en korporation, som var mycket aktningsvärd. Det skall jag icke bestrida, det ha vi ju tillräcklig kännedom om. Men då nu, såsom han nämnde, detta är förhållandet, så är jag aldeles säker på, att de hafva tillräcklig förmåga och kraft att kunna representera och tala för lika många kommittenter, som vi kunna på landsbygden. Hvarför kunna de då icke tala för en 20 à 30,000 liksom vi landsortsrepresentanter få göra det. De ha nog tillräcklig förmåga dertill. Jag tror därför, att det icke är så farligt med den här saken som herrarne skrika.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill dock fästa uppmärksamheten vid ännu en sak. Här har man stått och friat till gamla landtmannapartiet och trott, att detta skall hjälpa, men det tror jag slår fel, det tror jag icke lyckas, ty dess medlemmar äro nog sina traditioner trogna. Jag kan tala om för herrarne, att jag var ganska mycket i lag med den person, som var det gamla landtmannapartiets skapare. Man har kastat skulden på mig för att denna fråga först blifvit väckt, men i det deltog just detta partis förman, Carl Ifvarsson. Kunna de nu förråda sig sjelfva på det viset, att de icke taga, hvad som bjudes, så få de skylla sig sjelfva; jag vill freda mitt samvete därför. Men på samma gång har jag velat uttala, att jag alls icke gör det af afvohet mot städerna; jag önskar mina bröder från städerna lika mycket godt som dem från landet.

Jag anhåller om bifall till förslaget.

Herr Williamson: Då denna så viktiga fråga nu föreligger till behandling, anser jag mig skyldig att ge till känna min mening i den.

Jag vågar då säga, att jag utan tvekan kommer att gifva min röst för bifall till det hvilande grundlagsändringsförslaget. Landet väntar verkligen i närvarande stund, att dess representanter skola lösa denna fråga på det sätt, som nu är föreslaget, och detta så mycket mer, som Första Kammaren redan beslutit i saken och dermed räckt oss sin hand. Jag tror sålunda, att det är ett mycket lämpligt ögonblick för oss, som hylla denna åsigt i frågan, att stadsrepresentanternas antal bör begränsas, att nu få den löst.

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Skulle vi i stället öfvergå till det medlingsförslag, som här är framställt, blefve frågan uppskjuten till en oviss framtid. Och jag vill fråga, hvilken af oss kan bedöma, huru det då kommer att ske? Den skulle vara mer än vanligt både lång- och klarsynt, som nu skulle kunna säga, huru saken komme att afgöras 1893 eller 1894. Jag får derfor säga, att jag icke hyser den minsta tvekan att nu gifva min röst för förslaget antagande.

Jag vill tillägga några få ord. Här ha framkastats strids-insinuationer, om jag så får säga; man har sagt, att stad och land genom detta förslag skulle blifva skilda åt och råka i harnesk mot hvarandra. Detta tal låter för mig mycket litet tilltalande. Vi landsbor hysa icke någon afvog sinnesstämning mot stadsborna och jag hoppas, att stadsborna icke heller hysa någon afvohet mot oss. Ty land och stad skola arbeta tillsammans; stadsbon köper sina produkter från landet, landsbon säljer sina till städerna. De kunna hysa olika åsikter i småsaker, men att detta förslag icke skall verka någon brytning dem emellan, det är min fullkomliga öfvertygelse.

Jag förordar bifall till förslaget.

Herr J. Eklund: Jag har begärt ordet, emedan jag anser denna fråga så stor och viktig, kanske viktigare än någon annan fråga, som legat på Riksdagens bord sedan jag blef dess medlem. Med anledning deraf, att redan så mycket talats både för och emot, vill jag dock inskränka mig till att tillkännagifva, att jag kommer att rösta för bifall till det föreliggande grundlagsändringsförslaget. Och jag gör detta dess hellre, som jag anser, att en inskränkning i städernas representationsrätt är fullt berättigad, och att en begränsning i riksdagsmännens antal är af högsta behovet påkallad.

Jag yrkar bifall.

Herr Ekströmer: Då jag icke förut haft tillfälle att ge min ståndpunkt till känna i denna fråga, skall jag be att nu få yttra några ord angående densamma.

Det föreliggande grundlagsförslaget betingas af tvenne omständigheter, nemligen nödvändigheten att inskränka antalet ledamöter af Riksdagen och nödvändigheten att minska antalet stadsrepresentanter inom denna kammare för att erhålla ett mera rättvist förhållande mellan deras antal och landrepresentanternas. Här har förut blifvit nämndt, att 1867 efter det nya statsskickets genomförande Riksdagens ledamöter utgjorde ett antal af 315. För närvarande är detta antal 375, hvilket visar en tillökning af 60 representanter under loppet af 25 år, d. v. s. en ökning af ungefär 19 procent. Skulle en dylik tillväxt få fortfa ra genom att nuvarande riksdagsordning bibehölles oförändrad i afseende härå, skulle efter ytterligare 25 år antalet ledamöter i Riksdagen komma att utgöra 446. Vi veta, att riksdagens nuvarande lokaler icke tillstådja någon tillökning alls, och gent emot en sådan tillväxt, som den som nyss blifvit antydd, skulle ganska snart äfven de lokaler, för hvilka i det nya riksdagshuset förslagsritning nu finnes uppgjord, blifva otillräckliga, ja, kanske redan visa sig fullsatta, när detta riksdagshus blifvit färdigt.

Men utom det att lokalerna skulle visa sig otillräckliga, så skulle äfven den för riksdagen anslagna tiden af 4 månader snart äfven visa sig otillräcklig. Ty med ökad antal representanter kan man med skäl vänta sig ökad antal förslag och äfven längre öfverläggningar. Att ett ökad antal representanter och tillika en sammanvaro under en längre tid skulle öka kostnaderna betydligt, är ju gifvet; och därför anser jag det nödvändigt och välbetänkt, att representanternas antal begränsas såsom nu är föreslaget i det till behandling föreliggande förslaget.

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Rörande den andra delen af frågan, eller förhållandet mellan stads- och landtrepresentanternas antal, så ber jag att få erinra, att det vid första riksdagen efter det nya statskicketens införande stälde sig som 5 till 13, d. v. s. så, att stadsrepresentanternas antal uppgick till 28 proc. af Riksdagens. Det har nu ökats så, att det i stället är 36 proc., under det att stadsbefolkningen utgör endast 18 proc. af hela landets befolkning. Det är för att begränsa en fortfarande för landet ogynsam tillväxt af stadsrepresentanternas antal, som detta förslag fixerat förhållandet mellan dem och landtrepresentanterna såsom 1 till 2.

Detta är dock endast frågans yta, om jag så får säga. Under denna dölja sig andra frågor af större vikt. Visserligen har under förmiddagen en representant från Gefle komplimenterat kammaren och sagt, att talet om dess radikalism icke vore berättigadt, men då han sjelf på detta sätt upptagit frågan härom under debatt, så kan jag för min del icke låta den gå alldeles oanmärkt förbi. Vi känna alla, hvilka rörelser pågått i de större stadssamhällena under de senare åren, socialistiska och radikala rörelser — det är omöjligt att tillsluta ögonen för detta obestridliga sakförhållande — och dessa rörelser hafva gifvit sig luft vid de senast företagna valen till denna kammare. Om de nu också icke lyckats till fullo i sina åsigtter, om man ännu i denna kammare hör endast bruset af den annalkande strömmen, så kan man dock vänta sig, att dessa rörelser vid blifvande val komma att förnyas med kraftigare austrängningar; och för min del väntar jag också, att denna ström skall lyckas intränga i kammaren. Detta anser jag emellertid icke i och för sig vara någon olycka. Ty enligt mitt förmenande böra *alla* åsigtter och alla klasser inom samhället vara representerade i Riksdagen. Men, mine herrar, vi må akta oss för att låta denna ström blifva för stark, så att han alldeles öfverväldigar oss. Vi må akta oss för, att den blir så stark, att representationens tyngdpunkt, som nu är förlagd till ett samhällslager, som jag åtminstone anser vara svenska folkets kärna, nemligen allmogeklassen, flyttas till stadsbefolkningen — men visserligen icke till den lugna, betänksamma stadsbefolkningen, den som vill samhällets framåtskridande i lagbunden ordning och på frihetens väg, icke heller till arbetarne, utan till dessa arbetares ledare och agitatorer. Det är detta, som vi nu äro i tillfälle att förekomma genom att antaga det hvilande grundlägsändringsförslaget. För min del ämnar jag därför rösta för det samma.

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr talman! På nu anförda grunder anhåller jag att få yrka bifall till föreliggande förslag.

Herr Nylander: Då det är min lifliga öfvertygelse och förhoppning, i motsats till hvad en talare på stockholmsbänken under förmiddagens diskussion yttrade, att det nu föreliggande grundlagsändringsförslaget skall kunna bidraga till ett *lygnt* och *sansadt* framåtskridande i vårt land och således lända till fosterlandets sanna bättnad, och då de mot detsamma framställda anmärkningarna icke synas mig alldeles oöfvervinneliga, anhåller jag, herr talman, att i korthet få yrka bifall till ifrågavarande förslag angående ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen.

Herr Petersson i Dänningelanda: Man har under denna diskussion hört åtskilliga yttranden från stadsrepresentanter, gående derpå ut, att man icke borde ändra grundlagen i de ifrågavarande paragraferna. Men samma representanter, som hafva fält sådana yttranden, hafva ju sjelfva undertecknat en motion om ändring af samma grundlagsparagrafer. Det förefaller mig, som om det icke skulle finnas någon riktig konsekvens uti ett dylikt tillvägagående. Det ser ut, som om dessa herrar icke önskade någon ändring uti dessa bestämmelser — och jag tror också, att det i sjelfva verket förhåller sig så.

Vårt nuvarande representationsskick grundar sig på folkmängds-siffran — man kan säga på människovärdet. För tiotusen invånare får en stad skicka en representant. Dessa tiotusen personer må befinna sig i fattighuset eller i fängelset, så äro de dock människor; och såsom sådana hafva de människovärde och skola därför representeras. På landet deremot representeras tjugutusen personer af en riksdagsman. Dessa hafva således icke mer än hälften så stort människovärde som städernas invånare. Hvarför en sådan skilnad skall existera, kan jag för min del icke fatta.

Man har nu visserligen genmält, att det måste tagas hänsyn ej allenast till folkmängdssiffran, utan äfven till bevillningen, och att städerna erlægga högre bevillning än landsbygden. Ja, det är sant. Men, mine herrar, skall saken bedömas från en sådan synpunkt, då bör man väl taga hänsyn ej allenast till bevillningen, utan till *alla* skatter, som ingå till statsverket. Och då tror jag, att landsbygden skattar åtskilliga gånger mera till statsverket än städerna. För öfrigt vore det nog ej lämpligt att införa ett sådant streck äfven i sjelfva representationsrätten. Det må väl vara nog, att vi hafva strecket inom valordningen, utan att vi också skulle införa det i sjelfva grundvalen för vår representationsrätt. Då skulle taxeringsvärdet och bevillningen ligga till grund för bestämmandet af valkretsarna, och det vore ännu sämre än att hafva folkmängdssiffrorna till grund. För min del skall jag med afsende på nu föreliggande fråga, hvilken jag anser vara en af de viktigaste, som föreligga till behandling vid denna riksdag, anhålla att, med åberopande af de skäl, som förut blifvit anförda af åtskillige andra talare, hvilka yttrat sig för förslaget, äfvensom det yttrande jag hade vid denna frågas behandling förlidet år,

på det lifligaste få yrka bifall till det nu föreliggande grundlags-
ändringsförslaget.

Herr Berg från Stockholm: Då jag, i olikhet de flesta andra
stadsrepresentanter, icke i egenskap af motionär uttalat mig i denna
fråga, har jag dristat mig att nu begära ordet, helst jag icke förut
någon gång tagit kammarens tid i anspråk.

Jag skall härvid hufvudsakligen hålla mig vid ett enda af de skäl,
som blifvit anförda till förmån för det hvilande förslaget — detsamma
som den ärade talare, hvilken näst före mig hade ordet, så uttryck-
ligt betonade, då han nämnde det stora ordet »människovärde». Man
har framhållit det uppenbart *orättvisa* uti, att städerna hafva en star-
kare representation. Derpå måste svaras, att, om här i vårt kära
fädernesland verkligen vore så stäldt, att hvarje myndig medborgare
äfven egde medborgerliga rättigheter, *då* skulle det innebära en
orättvisa, att medborgaren i *staden* egde större tillfälle till poli-
tiskt inflytande än medborgaren på *landet*. Men, såsom vi alla veta,
förhåller det sig icke så. De nuvarande rösträttsbestämmelserna äro
ju sådana, att mer än tre fjerdedelar af Sveriges myndige, oförvitlige
män äro politiskt rättslösa, och de äro — väl att märka — sådana,
att ett genomförande af den nu föreslagna inskränkningen skulle
innebära en uppenbar orättvisa särskildt mot den samhällsklass, hvars
inflytande på landets representation redan nu är alldeles för litet,
nemligen *kroppsarbetarne*. På landsbygden stå ju, såsom vi alla veta,
kroppsarbetarne nästan utan undantag långt under det politiska pen-
ningstrecket. I städerna åter, der lefnadskostnaderna äro så ojem-
förligt mycket högre, när åtminstone *en del* af dem upp öfver detta
streck, och här — men också endast här — finnes äfven under nu-
varande rösträttsförhållanden för dem en liten möjlighet att öfva
något inflytande på sitt fäderneslands angelägenheter. Om man nu
bifölle detta förslag, utan att man borttog eller åtminstone nedflyt-
tade strecket, så skulle detta innebära, att man än ytterligare för-
minskade denna lilla möjlighet — och jag vill fråga, om verkligen
denna kammares besinningsfulla medlemmar vilja vara med om ett
så rent af reaktionärt steg.

Vi veta nog, att det finnes en del personer, hvilkas politik just
går ut på att tillstoppa alla dylika möjligheter, och det torde snart
komma att visa sig, att det är *dessas* ärenden, som landtmännen i
afton gå, i fall de nu låta förmå sig att med sina röster genomdrifva
detta förslag. Hvad det djupaste syftet med detta är, derom hafva
de röster, hvilka tydligast uttrycka vår höga senats innersta hjerte-
tankar, icke lemnat oss i okunnighet. För några år tillbaka förhöll
det sig nog så, att vår stadsrepresentation i det hela taget var, hvad
man på det hållet kallar »välsinnad», och det kan väl ej nekas, att
den då någon gång lät bruka sig såsom redskap i kampen mot det
så afskydda och smådade »bondeväldet». Men under de senare åren
har småfolket i våra städer — och detta har redan förut i dag på-
pekats — allt mer vaknat till medvetande om sina politiska pligter
och på samma gång till medvetande om de gemensamma intressen,
som förena det med allmogen, och detta medvetande har tagit sig

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

uttryck i de senaste valen. Det är för att stäcka denna allt mer växande rörelse man framkastat och nu söker genomdrifva föreliggande förslag. Man vill locka denna kammars frisinnade landtmän att själfva hugga ned en del utaf sina nya bundsförvandter och att stöta de öfriga ifrån sig. Har man först lyckats dermed, då tror man, att det skall blifva betydligt lättare att besegra den skara, som fortfarande håller stånd, nemligen de landtmän, som visa sig otillgängliga för den s. k. uppfostran man i dessa dagar bjuder dem, samt de stadsrepresentanter, hvilka man längesedan måst gifva till spillo såsom alldeles »oförbätterliga».

Då jag icke med min röst ville bidraga till skapandet af en dylik politisk situation, och då en representationsförändring icke kan anses rättvis annat än i samband med en *rösträttsreform*, anhåller jag, herr talman, att få förena mig med dem, som yrka afslag.

Herr Boëthius: Jag skulle icke hafva begärt ordet i nu föreliggande fråga, derest icke den valkrets jag representerar vore en bland dem, som särskildt torde komma att blifva lidande, för den händelse det hvilande grundlagsändringsförslaget blefve antaget. Upsala skall nemligen, synes det, komma att få blott en representant i stället för två. Jag vill dock genast gifva till känna, att denna synpunkt icke kommer att bestämma min röst i frågan. Men jag har, med hänsyn till nyss nämnda förhållande, ansett mig skyldig både mig själf och mine valmän att öppet angifva min ställning till förslaget.

Denna synpunkt kommer — sade jag — icke att bestämma min röst i frågan; en riksdag är nemligen enligt min uppfattning icke detsamma som ett bolag, hvari valkretsarne hafva privata intressen att bevaka, utan vid en riksdags sammansättning afses hela landets bästa. Man har talat om att städerna hafva grundlagsenliga rättigheter, som man nu vill beröfva dem. Mine herrar! Det fans en gång två stånd, som också hade grundlagsenliga rättigheter, men som de fingo för det helas bästa uppoffra utan något slags ersättning. Dessa stånd voro ridderskapet och adeln samt presteståndet. Det är dessutom en egendomlig företeelse att från ett håll, der man annars anser, att representationen skall bestämmas endast efter folkmängden, få höra talas om att städerna böra hafva större representantantal, emedan de hafva större intressen att bevaka. Detta, mine herrar, innebär helt enkelt detsamma som att ställa sig på klassvalsprincipens grund. Det var precis på samma grund, som man försvarade de gamla ståndsrättigheterna. Hvad mig angår, så kan jag ställa mig på en sådan ståndpunkt, ty jag anser icke samhället vara en summa af individer, utan en lefvande organism af intressesferer, och med denna min uppfattning kan jag taga hänsyn till de olika intressena. Derfor anser jag ock för min del, att städerna verkligen böra hafva större representationsrätt än landsbygden, emedan de hafva i viss mån större intressen att bevaka. Men denna proportion bör icke vara obillig, och den håller enligt mitt förmenande på att blifva det. Man har emellertid i dag sagt, att städerna icke hafva andra intres-

sen än landsbygden, men hvarför skulle då, i all rimlighets namn, städerna hafva större representationsrätt?

Man har också sagt, att städerna borde få behålla sin nuvarande större representationsrätt, därför att i städerna finnes en stor och talrik klass med en viss avancerad politisk uppfattning; men om man skulle bestämma de politiska rättigheterna efter denna grund, så bildar man ju derigenom af en viss meningsflock en särskild privilegierad klass. — Den siste talaren framhöll, att under nuvarande förhållanden den större representationsrätten för städerna vore billig med hänsyn till kroppsarbetarnes klass. Jag vill härvid anmärka, att på landsbygden finnes också en talrik klass af arbetare, hvilkas intressen böra beaktas, och, det torde ej vara så omöjligt för många af dem, som den siste talaren synes antaga, att höja sig öfver det s. k. strecket.

I sammanhang härmed ber jag ock att få påpeka en annan sak. Skulle storstadsinflytandet inom representationen få fortfarande, på sätt som hittills skett, utveckla sig, så skulle det — enligt mitt förmenande — derigenom blott blifva så mycket svårare att utverka en utsträckning af rösträtten.

Oaktadt jag icke kan godkänna de nu berörda anmärkningarna mot förslaget, är jag dock för min del icke någon afgjord beundrare deraf, utan erkänner att många formella brister vidlåda detsamma. Ett skäl har dock varit för mig bestämmande för dess antagande, det skälet nemligen att förslaget hvilat på ömsesidigt tillmötesgående och löser de principiella frågorna på denna grund samt härigenom befriar oss från att kasta oss ut i oförutsedda möjligheter. Skulle förslaget icke nu antagas, ja, då kunna vi vara osäkra om, när vi komma att få ett annat antaget i stället. Det heter nemligen icke utan anledning att den, som vinner tid, vinner allt, och så kan det inträffa i fråga om denna sak. Det kan då hända att landsbygden får vänta mycket länge på en förändring; men det kan också då inträffa att utvecklingen blifver sådan, att man, för att icke alldeles låta landet öfverflyglas af storstadsintressena — och, mine herrar, den slags centralisation som består deruti att de stora städerna, särskildt hufvudstaden, få ett opropotionerligt inflytande eller få helt och hållet beherska landet, den är, vare sig meningsströmningarna i dessa städer gå i demokratisk riktning eller en motsatt, lika skadlig som all politisk centralisation — utvecklingen kan, säger jag, blifva sådan, att man till sist anser sig nödsakad att hålla till godo med en representationsordning, som totalt stäcker städernas magt. Det nuvarande förslaget åter är bygd på ömsesidigt tillmötesgående och är hufvudsakligen egnadt att bibehålla status quo. Derfor synes mig kloket att bjuda likaväl städerna som landsbygden att begagna sig af detta tillfälle till frågans lösning.

På grund häraf ber jag, herr talman, att få yrka bifall till det hvilande förslaget.

Herr Herslow: Dagens debatt börjar lida mot sitt slut och föga torde vinnas genom att längre utdraga den. Den kamp, här försiggår, är icke en kamp mellan principer och teorier, den utkäm-

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.*
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

pas emellan särskilda intressen och emellan särskilda uppfattningar af dessa intressen; och det svåraste i denna kamp är kanske den omständigheten, att det må hända icke så mycket är hvars och ens egen uppfattning af dessa intressen, som får bestämma hans ståndpunkt, utan kanske snarare valmännens uppfattning. Jag vet, att detta har i kammaren inverkat på mer än en landtrepresentant, som icke utan skäl misstänker att man derutanför i kretsar på landsbygden icke kunnat följa de förändringar, som här inom riksdagen under de senaste åren egt rum, och därför der bedömer denna fråga efter de politiska förhållanden som funnits, icke efter dem som finnas.

Den siste ärade talaren resonerade — jag skall tillåta mig att göra denna anmärkning — vid sidan om den sak, hvarom nu är strid, då han uteslutande dröjde vid det rättfärdiga i landsbygdens anspråk att icke längre lemna städerna i ett städse vidgad åtnjutande af den förmånsrätt, städerna i nu gällande grundlag hafva till högre representation, — en förmån, hvars berättigande, så länge städerna blott utgjorde en ringa minoritet, har af alla och äfven af nämnde talare blifvit erkänd, men hvilken förmånsrätt man nu anser skäligt begränsa, när stadsbefolkningen på denna privilegierade grund hotar att blifva majoritet på minoritetssiffror. Men härom är nu ingen strid. Just städernas representanter hafva låtit sig angeläget vara att offentligt och högtidligt erkänna det befogade i denna rätts inskränkning, och de hafva afgifvit detta erkännande — icke i en motion, under-tecknad af en eller annan ledamot, — utan i form af en förbindelse, i hvilken nära nog alla gjort sig solidariska, hvilken förbindelse de öfverlemnade till landsbygdens representanter såsom pant i händer och med rättighet att omedelbart göra det deri godkända krafvet gällande.

En talare vid sidan af mig anställde på förmiddagen en jämförelse mellan nu hvilande grundlagsförslag och det förslag, som stadsrepresentanterna aflemnade, och han kom dervid till det resultat, att städerna, ställda i valet emellan dessa båda förslag, säkerligen skulle föredraga det hvilande grundlagsförslaget. Denna konklusion, naturligtvis framgående af den pröfning, *han* förstätt göra af dem båda, tycker jag dock han kunnat låta bli att för städernas räkning uttala. Antingen ville han dermed antyda, att städernas representanter icke menat ärligt med det förslag, som de framlagt, — men till ett sådant antagande hade han icke någon som helst rätt — eller också ville han antyda, att städernas representanter icke vetat hvad de gjorde, samt att han bättre förstod att bedöma hvad som för dem och deras valmän vore önskligt. Men såsom förmyndare i andras angelägenheter skall man icke sjelfkallad ställa sig. Han hade rätt i en punkt, då han erinrade att detta förslag, som af stadsrepresentanterna afgifvits, icke innehölle någon begränsning för antalet ledamöter i Första Kammaren. Men frågan om *den* saken föreligger egentligen icke och har egentligen ännu aldrig framlagts till pröfning; den är en lös tillsats till det nu hvilande grundlagsförslaget, hvilket har sin enda utgångspunkt och uppkomst i hvad som här i denna kammare nu i tio år yrkats och i här väckta motioner ensamt blifvit begärdt, nemligen upphäfvande eller afbrytande af den privi-

legierade utvecklingen af städernas representation. Det är detta, som städerna förklarar sig vilja acceptera, och de föreslå i det syftet en lika fullständig, ja, i viss mån fullständigare reform än det hvilande grundlagsförslaget innebär, men med de modifikationer, som påkallas af aktning för det förflutna och respekt för framtiden samt af omsorgen att bibehålla utvecklingens frihet, hvilket är så ytterst viktigt att iakttaga, när man går att binda sig genom en grundlag, och hvilket allt af det hvilande grundlagsförslaget våldföres.

*Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)*

Hvad som mot föreliggande förslag kan anmärkas ur formel synpunkt, skall jag lemna oberördt. Förslaget har i detta afseende blifvit fullständigt granskadt i båda kamrarna, hvilka åtminstone varit i tillfälle att, för så vidt de velat, bilda sig ett klart omdöme om dess värde i detta hänseende. Den ännu återstående granskningen häraf tillhör nu Kongl. Maj:t.

Jag lemnar också å sido de många sakliga anmärkningar, som mot förslaget blifvit gjorda; jag skall ej upprepa dem. Hvad som i förslaget bär mig mest emot, som stöter mig och skrämmer mig till baka, det är den ofrihetens ande, den skuggrädsla för hvarje fri och naturlig utveckling, som man kan spåra på hvarje sida i förslaget.

Det är en tvångströja, som man vill sätta på nationen, och denna tvångströja skall liksom hvarje sådan icke medföra mer än ett resultat — yttre förlamning och inre förbittring.

Detta förslag hämmar oss i sådant, der vi borde växa ut; det binder oss fast och håller oss kvar vid sådant, som vi borde växa ifrån. När 1886 års nya kammare här förde tillsammans hvad som nyss varit två åtskilda, ehuru ofta samarbetande stånd, så var klart, att ingen skilnad låg närmare till hands att från första ögonblicket utveckla sig än just den, som förut förefans emellan de klasser, som tillhörde de nyss åtskilda stånden.

Under 10—15 år skärptes denna motsats, så att den hotade att öfvergå till en förbittrad och ödeläggande strid mellan landsbygdens och städernas representanter. Så kom småningom en vändning, och de af oss, som varit med de sista 10—15 åren, få väl erkänna, att det verkligen är underbart, huru denna motsats under den senare tiden hållit på att smälta bort, och huru en utjemnande ande gått fram öfver kammaren, så att vi snart nog icke veta, om den som vi sitta bredvid är stadsrepresentant eller landtrepresentant. Man känner sig numera på ett helt annat sätt tillhöra det hela, vara homogen med det hela, än man förr gjorde, då det icke föll någon in att söka någon annan beröring, än stadsrepresentant med stadsrepresentanter, landsortsrepresentant med landsortsrepresentanter. Denna utjemnande och sammanjemkande procedur, i mina ögon kanske det vackraste draget i de sista årens riksdagshistoria, den skall nu afbrytas. Man kan icke neka, om man läser sig in i innehållet af dessa grundlagsparagrafer, att man har ställt mot hvarandra landt- och stadsbefolkningen såsom tvenne politiska magter, mellan hvilka sjelfva grundlagen är skyldig reglera magtförhållandet. Tror man då verkligen, att, om man lyckas att dela denna kammare i tvenne klasser och

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

återigen bringa oss till hvarandra i ställningen af tvenne skilda stånd, man gjort något annat än arbetat oss 25 år tillbaka i tiden?

Nå väl, men om man då, när man slagit fast motsatsen mellan stad och landsbygd, och gått att reglera magtfördelningen dem emellan, om man då åtminstone hade låtit detta förhållande fritt följa den naturliga utvecklingens gång! Men nej! Äfven den skulle fixeras. Hvad blir följden häraf? Ehuru stadsrepresentanternas antal är ganska rundligt tilltaget för de närmaste åren, kunna vi dock tydligt se, att det, kanske rätt snart, kommer en tid, då den orättvisa, som inne- ligger i förslaget, men som nu blott är en möjlig orättvisa, blir en faktisk sådan. Talaren på skånebänken vid min sida omnämde några siffror, hvarmed han ville visa, att om städerna utvecklade sig »i samma proportion», som de gjort under de senare åren, det skulle dröja — om jag rätt uppfattade hans uppgift — 43 år, innan denna orättvisa blefve faktisk. Han gjorde sig emellertid dervid skyldig till förblandning af *quantitet* och *proportion*. Då städernas befolkning 1865 utgjorde 490,000 och 1890 900,000 invånare, och således vuxit med öfver 400,000 personer, så skulle den, om den utvecklar sig i samma proportion som hittills, efter ytterligare 25 år hafva tilltagit icke med nya 400,000, utan med cirka 90 %, d. v. s. det blir då icke 1,300,000, utan 1,710,000 invånare, om — som jag sade — ökningen fortgår i samma proportion. Men nu visa alla siffror icke blott i vårt land, utan ännu mera i de stora kulturländerna, att när ett lands odling uppgått till en viss höjd, så faller hufvudutvecklingen på städerna, icke på landsbygden. Jorden har sina egare, tillåter icke en allt för stor delning, och lemnar ej, särskildt nu i jordbruksmaskinernas tid, mycket ökade arbetstillfällen. Den växande befolkningen sysselsättes hufvudsakligen på andra områden, på industriens mångfaldiga verksamhetsfält, och landet öfvergår, såsom redan skett i de flesta mera kultiverade länder, från spanmålsexporterande till spanmålsimporterande. Af dessa skäl kommer dylika länders befolkning att tillväxa ojemförligt mera inom städerna än på landet. Städerna utveckla sig icke blott med samma *quantitet*, nej, icke ens i samma proportion, utan i en starkare proportion än förut. Också hafva Europas viktigare kulturländer redan länge hunnit förbi den tid, då stadsbefolkningen blott utgjorde en $\frac{1}{3}$ af hela landets. Den är i Tyskland och Frankrike nära hälften, i England vida öfver hälften och i Skottland nära $\frac{3}{4}$ af staternas hela folkmängd.

Mine herrar! Äfven om man antager, att långa tider komma att förgå, innan en orättvisa blir känbar, är detta ett fullgodt skäl att lagstadga den? Man förnekar icke, att den en gång förr eller senare måste blifva rättskränkande, och likväl — just i det ögonblick, då man förklarar, att man med sin lagstiftning blott åsyftar att upphäfva ett privilegium som hotar att bli en orättvisa — skyndar man att skapa ett privilegium och en orättvisa i motsatt riktning och tvekar ej att med sjelfva grundlagens helgd lagfästa den, blott därför att man förmenar, att det kommer att dröja länge om, innan denna orättvisa blir faktisk. Dock, detta är blott den ena af de invändningar, hvarmed man vill göra sig qvitt den obehagliga känsla, som — jag har hos dem personligen märkt det — rör sig i hvarje rättskaffens bröst,

äfvén hos landtmännen sjelfva, då de, medvetne om att städerna utveckla sig efter en helt annan grund än landsbygden, inom sig förnimma, att detta förslag derfor gent emot dessa innebär en orättvisa. Den andra invändningen, som användes som samvetsplåster, är, att man svarar: nå ja, när det kommer så långt, så låter missförhållandet nog ändra sig.

Mine herrar! Är det icke antingen litet oärligt eller litet lättfärdigt att utan vidare göra en lagbestämning, som i ett visst ögonblick blir orättvis, och lita på, att de som hafva hela vinsten af att bibehålla denna orättvisa, då skola frivilligt afskaffa den? Jag ber att få fästa uppmärksamheten på ett rätt märkligt yttrande, som afgafs i denna kammare, då detta förslag inkom från konstitutionsutskottet. Det yttrades då af en talare: »I de länder, der representationen är fastläst vid och från början af visst parti bestämd efter vissa förhållanden, är det således omöjligt att, så länge samma parti är vid magten, få någon ändring af vallagen.» Det är ett öppet erkännande! Den, som yttrade det, var — professor Rydin! Den mannen var icke oärlig eller lättfärdig, men möjligtvis litet *lätt färdig* — åtminstone med grundlagsförslag.

Men, mine herrar, det är icke blott förhållandet mellan stads- och landrepresentanternas antal, som oberoende af den naturliga utvecklingen skall fixeras, tvångströjan skall omsluta hela nationen, alla valkretsar skola stoppas in i den, och ingen skall få växa sitt eget lif eller komma åt luft och ljus och utrymme utan att taga det från andra. Hvert tionde år skola oupphörligt kretsar, som under längre tid varit sjelfständiga valkretsar och haft egna representanter — och politiskt vaket folk håller på den rättigheten —, förlora denna rätt, icke därför att de sjelfva gått tillbaka eller stått stilla, utan emedan det kanske i en helt annan del af landet finnes städer, som gått ännu fortare framåt än de. Det är egendomligt, att när man nu gjorde en tvångströja, man icke snörde till den ordentligt, så att man höll hvar och en fast i samma ställning, såsom man gjort i utlandet; utan hos oss dessutom inrättat så, att man hvart tionde år skall rycka i tvångströjan, så att hvar och en får riktigt känna, huru treflig den är.

Det finnes, herr talman, en statskonst, som anser den stora uppgiften för statens styrande, den stora konsten att leda en nation, vara att *fixera* allting. Jag tror, att större delen af denna kammare, af dess ledamöter så väl från stad som land, har den uppfattning, att det icke är så man främjar nationers utveckling och lycka. Och till de representanter från landet, som dela denna uppfattning vill jag så gerna säga: tron I då, att det verkligen är i frihetens, i framåtskridandets namn och för dess sak, som detta förslag blifvit framlagd? Det är en gammal regel, att när en gåfva räcker mig och jag icke tydligt kan se, hvad den innehåller, vill jag gerna se efter hvilken hand det är, som räcker mig presenten. Jag hörde en talare, och det en eljest klarsynt och liberal man, nyligen yttra, att vi böra »passa på nu, när Första Kammaren räcker oss en hand» — och dertill en hand, som alls icke är tom, utan innehåller en gåfva, en gåfva från Första Kammarens nuvarande majoritet! Men »frukta danaerna, äfvén

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

när de komma med skänker!» Gåfvor få i mycket bedömas efter gifvaren. Den som vill döma, huru vida han, när han sluter sig till detta förslag, gifver sig in på den fria, friska, sunnda samhällsutvecklingens väg, han gjorde klokt i att se sig en smula om, i hvilket sällskap han marscherar i väg.

Nej, mine herrar, detta lagförslag är ingen lyckobringande skänk! Det är ett arf från den der underliga perioden 1888—90, det utgör en del af det der politiska goda, som vi fingo för det remarkabelt billiga priset af 11 kronor 58 öre. Det är en gröda från i fjol, som man uppmanar oss att använda till utsäde för kommande år. Lyfta vi det arfvet, så vi ut den bitterhetens säd, då kommer den der perioden att lefva märkvärdigt länge, då kommer dess ande att genomgå, kanske beherskande genomgå en god del af den närmaste framtidens historia. Och den anden är ingen ljus, lifgifvande och försonande genius, nej, den är en trångsinthetens, en skugggrädsans och en bitterhetens ande.

Herr talman! När man såg, att här i kammaren höll på att bildas en stark och enig grupp, som, alldeles förbiseende de gångna årens strider, nu skulle verka för ett gemensamt mål, så sträckte sig en hand ut från andra sidan dörren och kastade fram ett äpple; det var tvedrägtsäppet. Tiden var väl afpassad; äppet måste inkastas nu, så tidigt, att icke de, som så nyss sammanslutit sig, skulle hafva hunnit samverka så länge, att man i förtroende för den gemensamma saken äfven fått förtroende för hvarandra.

Herr talman! Jag kastar äppet tillbaka genom dörren och yrkar afslag.

Herrar *Elis Nilson* och *Thestrup* förenade sig med Herr *Herslow*.

Herr *Andersson* i *Nöbbelöf*: Under hela diskussionen angående denna viktiga fråga har jag icke hört någon enda talare, som ej varit med om, att en inskränkning i det nuvarande antalet stadsrepresentanter borde göras.

Jag ber att få fråga herrarne: på hvad sätt skulle en inskränkning kunna göras, om den icke i någon mån skulle leda till ena eller andra partiets minskning? Jag vill nu påminna om denna frågas behandling under de senaste åren; jag skulle dock icke gå längre tillbaka än till 1887 års riksdag. Då framställes ett förslag i ungefär samma riktning som det nu af stadsrepresentanterna framlagda. Detta förslag föll i Andra Kammaren, visserligen endast för ett fåtal röster, men principen förkastades dock. År 1888 afgaf konstitutionsutskottet ett annat förslag, i öfverensstämmelse med det nu föreliggande. Vid diskussionen derom här i kammaren uppträdde icke många stadsrepresentanter, men åtskilliga af de uppträdande hade då en helt annan mening om förslaget än nu — samt uttalade sig just för den princip, som då förelåg. Det har nyss anförts yttranden af en talare ~~de~~. Jag ber äfven få citera några ord ur ett anförande, som vid detta tillfälle hölls af en man, hvars röst gerna hördes här i kammaren, nemligen nuvarande justitierådet *Thomasson*. Han sade:

»Det vill förefalla mig som om utskottet på ett ganska lyckligt sätt löst denna svåra och grannliga fråga. Genom att på sätt utskottet föreslagit begränsa representantantalet skulle man för framtiden förbygga de många och afsevärda olägenheter, som folkmängdens ständiga tillökning annars skulle föranleda, och genom att fixera proportionen mellan landets och städernas representantantal skulle man äfven, om och icke för all framtid, så likväl för lång tid hafva bragt ur verlden detta tvisteämne mellan land och stad, som eljest ständigt skall återkomma och menligt inverka på våra förhandlingar.»

Och så säger han vidare: »Det synes mig icke heller som om förslaget gifve städerna för litet, ty det motsvarar ungefär hvad som vid det nya representationsskickets införande var åt städerna ämnadt. Om vi representanter från städerna icke mottaga hvad som nu bjudes oss, befarar jag att vi vid ett annat tillfälle skulle få ännu mindre. Det är enligt mitt förmenande en kortsynt politik att icke i tid gifva efter. Den politiska historien, och icke minst erfarenheten från denna kammare, bör hafva lärt oss detta.»

Jag kan också upplysa, att Thomasson icke var den ende stadsrepresentant, som yttrade sig i denna rigtning. Förslaget återremitterades emellertid af begge kamrarne, men vid 1889 års riksdag framkom det åter. Åtskilliga anmärkningar framställes mot förslaget, men det antogs dock af denna kammare med 149 röster mot 58, hvaremot det afslogs i Första Kammaren. Då vi nu sett, att icke något annat förslag gerna kunde vinna framgång i riksdagen, afgaf jag vid 1890 års riksdag en motion, hvori påpekades de framhållna bristerna och anhölls om desammas undanrödjande, men konstitutionsutskottet fann icke för godt att göra några ändringar i sitt förslag; och en del af motionen glömde utskottet alldeles bort — ett åtminstone under senare tiders riksdagshistoria alldeles enastående förhållande.

Det förslag, som antogs af 1890 års riksdag, har nu emellertid antagits af Första Kammaren och skall nu antagas eller förkastas af denna kammare. Jag vädjar till er, mine herrar, huru vida det nu vore rätt att förkasta förslaget. Min ärade granne nämnde nyss, att vi hellre skulle taga det förslag, som stadsrepresentanterna framlagt. Ja, det skulle äfven jag göra, om det stode i något samband med en fixering af antalet ledamöter i Första Kammaren, men jag tror, att till och med mången stadsrepresentant skulle — om han sattes i valet mellan att rösta för eller emot ett förslag att fixera representantantalet i denna kammare, men låta det vara som det är i Första Kammaren — rösta för afslag på sitt eget nu framlagda förslag. Då denna fråga för några dagar sedan behandlades i Första Kammaren, samtalade jag med några af dess ledamöter, som ifrigt uppträdde emot det nu hvilande grundlagsförslaget, men hvilka voro böjde att antaga det af stadsrepresentanterna nu framlagda förslag. Jag frågade då, huru vida de under sådana förhållanden äfven ville vara med om att fixera ledamöternas antal i Första Kammaren? Men derpå genmälde de: »nej, det vilja vi icke.» Jag får därför erkänna, att jag icke kan vara med om ett förslag, som fixerade antalet af Andra

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Kammarens ledamöter, men låte Första Kammarens oupphörligt tillväxa.

Nu säger man, att denna lagstiftning är orättvis, och jag erkänner att, om man kunde slippa taga bort en enda stadsrepresentant, skulle jag helst vilja vara med derom. Men då det nu skall vara en fix siffra, kan man icke göra på annat sätt, och då det jemväl måste vara proportionerliga tal, har man bestämt sig för siffrorna 75 och 150 till Andra Kammaren. Jag kan icke förstå, huru man kan säga, att städerna härigenom komma att drabbas af orättvisa, då ju städerna få proportionsvis många flere representanter än landsbygden. Om städerna skulle välja i jemn proportion med landsbygden, skulle städerna endast få 46 representanter i denna kammare. Det vore något helt annat. Men för min del skulle jag icke vara tillfredsstäld med att städerna hade endast 46 representanter, ty städerna hafva en mängd intressen, både industriella och kommersiella m. fl., att bevaka, och därför vill jag icke inskränka stadsrepresentanternas antal till samma proportion som landsbygdens.

Jag har mycket tänkt på denna fråga, men jag har icke kunnat inse, att man bör förkasta föreliggande förslag. Man har sagt, att vi icke borde stöta bort den hand, som blifvit oss räckt från städernas sida. För min del får jag säga, att jag icke vill på något sätt stöta bort denna hand, och jag tror icke heller, att denna kammare stöter bort den genom antagande af detta förslag. Vi hafva gemensamma intressen och dem tror jag vi skola vara lika angelägna att bevara, om vi äro 250 eller 225 representanter i kammaren. Om Stockholm får 20, Göteborg 8 och Malmö 4 representanter i stället för det nuvarande lägre antalet, komma nog dessa representanter att vara lika angelägna om landets väl som om de vore några flere.

På grund af hvad jag nu anfört skall jag yrka bifall till förevärande lagförslag.

I detta yttrande instämde Herrar Nilsson i Skärhus, Johanson i Bastholmen och Olsson i Kyrkebol.

Herr Westerberg: Äfven jag skall anhålla att få med några ord angifva min ställning till denna fråga, enär det synes mig, som om diskussionen antagit formen af en öppen votering.

De gamle, bepröfvade ledamöterna af denna kammare anse sig genast vid en talares uppträdande kunna spåra, huru vida han är höger- eller vensterman. Såsom representant för en af Sveriges större städer, nemligen Göteborg, skall man säkerligen genast i mig vädra en som talar för afslag, och jag gör så äfven. Jag vill såsom skäl härför angifva en grund, som visserligen en talare redan hänsyftat på, nemligen splittringen mellan land och stad, som, ehuru antydd, dock icke blifvit fullt erkänd såsom en följd af detta förslags antagande.

Göteborg representeras för närvarande i denna kammare af tio personer. Jag tror icke, att någon af desse går här såsom gengångare för en annan, utan representerar ett särskildt intresse, lokalt må vara, men dock för hela samhällskroppen af mycket stor vikt. Jag

tror därför, att man icke utan våda kan afhugga ett par af dessa 10 fingrar, som representera Göteborg i denna kammare. Man anser emellertid, att detta låter sig göra, och det har flera gånger sagts, att man skulle vara lika goda vänner ändå. Denna diskussion har nästan förekommit mig som ett samråd mellan kirurger vid en förestående operation, der man var öfvertygad om att några lemmar måste aflägnas och man brydde sig icke så mycket derom, utan såg endast operationen sakligt. Jag vill påminna om, huru Shakespeares Shylock, då det gälde att uttaga sitt stipulerade skälpund lefvande kött ur gäldenärens bröst, hindrades från sitt död genom varningen att icke en droppe blod finge flyta. Jag är också rädd för, att aflägsnandet af några representanter för Sveriges städer icke skall aflöpa så alldeles oblodigt, att icke något veskri låter höra sig från de djupa lager, mot hvilka detta slag är rigtadt.

Man vill söka göra sig af med de obehagliga rösterna; de hafva liknats vid säkerhetsventilens hvisselpipa; man kan visserligen nedtysta den för en tid genom att aflägsna den ur denna kammare, men det är ett farligt tilltag. Jag tror, att städernas representanter här visat en sådan hållning, att de icke bort framkalla någon afvoghet hos vännerna från landsbygden. Jag blef visserligen något förvånad — hvilket icke är så underligt, då jag nyligen kommit till riksdagen — när jag hörde talas om, att städerna äro för starkt representerade. Jag har så stor aktning för landsbygdens representanter, att jag icke kan finna, att det behöfts ordnas 2:ne landtmän att taga en stadsrepresentant under vård för att hålla honom på rätta stråten. Det är dock detta man nu anser nödigt för att statskeppet skall kunna styras rätt. Jag vill visst icke anse mig kunna ställa något horoskop, men jag vill dock säga: låtom oss icke försöka att genom antagande af detta förslag tysta ned en röst från de orepresenterade, en röst från radikalismen; — ja, det må gerna heta så! Jag känner denna röst. Jag har i den stad, jag tillhör, hört den mycket nära. Jag är småfolkets representant och jag vet, huru radikalismen uppkommer. Jag tror mig ock veta, huru den afböjes. Den uppstår genom förtryck och öfvervåld. Den afledes genom tillmötesgående och kärlek. Sverige befinner sig i detta hänseende ännu i en mycket lycklig ställning. Så länge samfärdseln i socialt och politiskt hänseende är sådan, att man umgås med hvarandra, är det bra. Men om man börjar afskära förbindelsen mellan småfolkets i stad och land representanter, så förefaller det mig, som om det skulle vara att förlikna vid tvenne stater, som draga tillbaka sina diplomatiska ombud från hvarandra. Detta brukar vanligen beteckna ett mindre godt förhållande, ja, må hända båda om krigsförklaring emellan de båda parterna.

På grund af de skäl jag nu anfört ber jag att få förklara mig önska afslag å föreliggande förslag.

Herr Larsson i Mörtlösa: Då jag efter den långa och vidlyftiga debatten om den föreliggande frågan anser det lämpligt att vara så kort som möjligt, så skall jag endast tillåta mig att yrka bifall till utskottets hemställan.

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Herr Winkrans: Det har under dagens diskussion medgifvits, att den starka tillväxten af städernas representantantal bör hämmas i större eller mindre mån. Från denna premis har man dragit den i min tanke djerfva slutsatsen: alltså bör det föreliggande förslaget antagas. Enligt min tanke förekommer ett språng i beviset, som ovilkorligen måste fyllas, för att slutsatsen skall få bindande kraft; man måste bevisa, att detta förslag är förträffligt. Jag har åhört diskussionen så väl i denna kammare som i den första, men jag har icke hört någon våga ett så djerft påstående. Till och med förslagens varmaste vänner hafva medgifvit, att förslaget har både formella och materiella fel. Och den ärade representanten från Upsala, som så varmt försvarade förslaget, medgaf också, att det lider af åtskilliga fel. Det är ju klart, att man kan anse dessa fel vara större eller mindre. Förslagens vänner anse dem naturligtvis obetydliga, och att de framdeles med god vilja kunna rättas. För min del anser jag dock, att all sund lagstiftning bör gå ut på att söka så vidt möjligt är undanröjda eller utjemna alla de anledningar till missförstånd och tvist, som under årens lopp hafva uppstått, och icke att skapa nya frön till tvister och söndring. Nu hafva äfven förslagens vänner medgifvit, att orättvisor kunna uppstå genom detta lagförslags antagande, och talaren på malmöbänken har på sitt vanliga förtjenstfulla sätt ådagalagt, att, om detta förslag antages, det ovilkorligen måste föda af sig inre förvirring och yttre svaghet. Kan man då med öppna ögon vara med om ett sådant förslag? Om någon nation behöfver besinna den satsen, att enighet ger styrka, så tror jag, att det är den svenska nationen. Vi äro allmänt ense om, på hvilken ståndpunkt vi än stå i försvarsfrågan, att vårt försvarsväsen icke är ordnad på tillfredsställande sätt, så att vi med hopp om säker framgång kunna möta en anfallande fiende. Vår styrka är svagare i förhållande till utlandet, än den någonsin förut har varit. Är det då skäl att kasta fram ett frö, som skall åstadkomma inre förvirring och yttre svaghet? Jag tror tvärt om; och då jag anser, att det förslag, som blifvit framlagdt af städernas representanter, och som vi äro färdiga att inlösa, är vida bättre, så vågar jag icke gifva min röst åt det hvilande förslaget, som lider af så många brister och som lofvar split och oenighet för framtiden. Jag vill, att våra barn och barnbarn skola bevaras för en dylik olycka, och därför röstar jag för afslag.

Herr Broström: Hufvudändamålet med det föreliggande förslaget är tvifvels utan att inskränka städernas representationsrätt. I detta afseende är jag för min del ense med förslaget, hvilket äfven framgår deraf, att jag tillsammans med de flesta stadsrepresentanterna i kammaren undertecknat och till kammaren aflemnat en motion, som går i den rigtningen. Men ehuru jag är öfvertygad, att en sådan inskränkning måste ske, så har jag dermed icke sagt, att jag vill antaga hvilket förslag som helst. Det nu föreliggande förslaget lider af så många fel, som ingen ännu bestridt, att jag anser det olämpligt att upphöja ett sådant med fel och brister behäftadt förslag till grundlag. Några hafva väl tröstat oss med, att det med dessa fel icke är någon fara, ty om förslaget, när det kommer till Kongl.

Maj:t, icke är antagligt, så skulle Kongl. Maj:t förkasta det. Ja, detta är nog sant, men jag anser dock, att det icke är välbetänkt af Riksdagen att inkomma till Kongl. Maj:t med så omogna lagförslag, i all synnerhet då det gäller grundlagen.

Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med dem, som yrkat afslag.

Herr Thermænius: Innan jag reste hit till riksdagen, fick jag af åtskilliga af mina kommittenter förfrågan om min ställning till det hvilande grundlagsändringsförslaget. Jag bekände öppet, att jag icke så noga följt med förhandlingarne under förra året, att jag varit i stånd att bilda mig ett omdöme i frågan och afgöra, huru jag skulle komma att rösta. Sedan jag nu varit i tillfälle att höra öfverläggningen i både Första och Andra Kammaren, har jag stannat vid samma beslut som den siste talaren. Då det är fråga om att göra en reparation, må man väl åtminstone se till, att, när den sak, som blifvit reparerad, är klar till begagnande igen, den må kunna användas till det ändamål, för hvilket den är afsedd. Det har blifvit visadt, att här så icke är förhållandet med det föreliggande förslaget, och därför har jag alldeles bestämdt fattat min position, och det är den att rösta för afslag.

Här har sagts i afseende på förslagets brister, att de kunna rättas i framtiden. Jag tror, att det var herr Ivar Månsson, som särskildt framhöll detta. Men detta löfte, att felen skola blifva rättade, är ett diskussionslöfte, som ingen kan sätta vidare värde på. Det enda papper, som i detta hänseende är något värdt, det är en grundlag, som är sådan, att den är användbar för sitt ändamål.

Det har påståtts, att här icke är fråga om något magtförhållande. Det är eget att höra ett sådant uttryck fällas, då vi i måndags varit tillsammans för tullagstiftningsfrågans afgörande och nu hafva detta förslag för oss i dag. Den förra frågan, som afgjordes i måndags och ytterligare kommer att bekräftas om lördag, löstes på det sätt, att de magtegende visade sig i stånd att vilja bibehålla en förändring i beskattningen, gående ut på att taga der det fattas och lägga det der det finnes. Nu är det fråga om att passa på och fastslå den magt, i kraft af hvilken man kunnat komma till denna beskattning. Mig förefaller det, att en sådan åtgärd närmast kunde liknas vid att med båda händerna utså vind. Och om den sådden också endast ger femte eller sjetten kornet, så skall den en gång föra med sig en storm, om hvilken jag är viss, att den skall komma att bryta ned både den ena och den andra af de uppförda byggnadskomplexen.

Herr talman! Jag yrkar afslag.

Herr Bexell:

Herr vice talmannen Danielson: Jag skall be att få yttra några ord, innan voteringen eger rum. Det var representantens från Visby uppträdande, som föranledde mig att begära ordet. Jag ber att få erinra honom om den orättvisa, som riksdagsordningens bestämmelser innehålla. I den valkrets, som den ärade representanten merendels under de sista åren representerat, har det förhållandet varit rådande, att dess representant företrädtt ett 6 à 7 gånger mindre

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

antal valmän, än den nära belägna valkretsen, som jag representerar, har att uppvisa. Ty Visby hade under en följd af år med sina 6,000 invånare en egen valkrets, och vi veta, att en valkrets på landet måste hafva uppnått en folkmängd af öfver 40,000, innan den får delas på två kretsar. Alla äro ense om, att detta är ett missförhållande, som bör rättas. — Här är det icke fråga om någon våldsgerning, utan endast om att i någon mån rätta en oegentlighet, som alla anse böra rättas.

Vidare skall jag be att få svara herr Herslow några ord. Han har tydligt uttryckt den meningen, att, om denna lag blefve antagen, landsbygden skulle komma att stå gent emot städerna. Men jag tror icke, att så skall blifva förhållandet. Jag tror ej, att landsbygdens representanter komma att söka snöra in landet i tvångströja eller förhindra den fria utvecklingen. Jag tror icke, att de äro döfva för krafven på förbättringar, eller att de så att säga stänga sig inne för det ljus och den bildning, som städernas representanter under diskussionen framhållit såsom ett prerogativ för dem. Jag befarar således icke, att landets utveckling hämmas genom förslagets antagande.

Jag skall emellertid icke med många ord uppehålla öfverläggningen. Jag vill endast tillägga, då här från stadsrepresentanternas sida har vädjats så ofantligt mycket till landrepresentanterna, i synnerhet åt ett håll, som man lättare kan tänka sig än uttala, att jag tror att man bör vara försigtig, ty under den tid jag deltagit i det politiska lifvet har jag gjort den erfarenhet, att, så snart småbönder slå sig på att göra storpolitik, så blifva de lurade. Herr Hedin yttade också i förmiddags, att det gått på samma sätt i Danmark. Derför böra vi akta oss för storpolitiken. Och annat än storpolitik kan det icke vara, om man afslår detta förslag, och då äro vi lurade; det är min öfvertygelse.

Jag tycker därför att, likasom städernas representanter i dag varit eniga och kraftiga i att försvara sina rättigheter, äfven vi, representanter för landsbygden, böra vara eniga och kraftiga i detta fall. Jag förtänker icke, att städernas representanter på detta sega och kraftiga sätt sökt häfda de rättigheter de nu hafva. Jag vill icke klandra detta. Men det faller sig lika gifvet, att äfven vi från landsbygden böra göra det; ty här gäller det mer än någonsin. Jag ber att i herrarnes minne få återkalla ett historiskt yttrande af en stor härförare, då jag nu säger: i dag vänta landsbygdens valmän, att hvar man gör sin pligt.

Jag yrkar bifall till det föreliggande förslaget.

Med herr vice talmannen förenade sig herrar *Sjöberg, Anderson* i Tenhult, *Petersson* i Boestad, *Johansson* i Strömsberg, *Svensson* i Rydaholm, *Erickson* i Bjersby, *Andersson* i Löfhult, *Jakobson, Bladh, Petersson* i Skurö, *Pettersson* i Tjärsta, *Peterson* i Hasselstad, *Pehrson* i Törneryd, *C. T. Lind, Larson* i Slättäng och *Andersson* i Lyckorna.

Herr Larsson från Upsala anförde: Ehuru jag naturligtvis icke kan hafva något nytt att säga i denna nu så länge diskuterade fråga,

anser jag det likväl vara min skyldighet att klargöra min ståndpunkt till densamma.

Af den motion rörande inskränkning af antalet stadsrepresentanter i denna kammare, jag tillika med flere andra stadsrepresentanter här i kammaren undertecknat, framgår, att jag ingalunda är någon motståndare till en förändring af städernas magtställning gent emot landsbygden. Proportionen mellan städernas och landsbygdens invånareantal har sedan representationsreformens införande betydligt förändrats. Städernas befolkning har nemligen sedan dess ökat relativt mycket mer än landsbygdens. Och en förändring i det syfte detta förslag innehåller torde därför vara behöflig. Men det är icke omöjligt, att denna hastigare tillväxt af städernas invånare ännu länge kommer att fortgå, och under sådana förhållanden anser jag det vara orätt att för everdliga tider fastslå en viss proportion mellan antalet stads- och landsbygdsrepresentanter, en proportion som förr eller senare måste blifva en disproportion.

Jag vill för min del icke vara med om att på detta sätt afhjelpa ett missförhållande genom att tillskapa ett annat, som må hända skall blifva ännu större än det man vill afhjelpa, och anhåller därför, herr talman, att få yrka afslag å det nu föreliggande förslaget.

I detta yttrande instämde herr *Wendt*.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på antagande af det ifrågavarande grundlagsändringsförslaget och *dels* på detsammas förkastande; och fann herr talmannen den förra propositionen vara besvarad med öfvervägande ja. Votering begärdes och försiggick enligt följande nu uppsatta voteringsproposition:

Den, som vill, att det från 1890 års riksdag hvilande förslag om ändring af §§ 6 och 13 riksdagsordningen skall af kammaren antagas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, är nämnda förslag af kammaren förkastadt.

Omröstningen visade 120 ja mot 102 nej; och hade kammaren alltså antagit förslaget.

Efter det herr talmannen tillkännagifvit denna utgång af voteringen, begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Jag ber, herr talman, att till protokollet få anmäla min reservation emot det nu fattade beslutet, mindre därför, att jag anser det innebära en orättvisa mot städerna, än der-

Angående
ändring i §§
6 och 13
riksdags-
ordningen.
(Forts.)

för, att jag anser det vara olyckligt för hela vårt land. På samma gång anhåller jag att sedermera få afgifva min skriftliga reservation.

Reservationer emot det fattade beslutet anmäldes vidare af herr friherre *Fock*, *Gumælius*, friherre *Nordenskiöld*, *Mankell*, *G. Ericsson* från Stockholm, *Johansson* från Stockholm, *Waldén*, *Gustafsson*, *J. H. G. Fredholm*, *von Friesen*, *Hammarlund*, *Ekman*, *Jakob Erikson*, *Lovén*, *Linder*, *Beckman*, *Höjer*, *Wallis*, *Olsson* från Stockholm, grefve *Hamilton*, *Wavrinsky*, *Berg* från Stockholm, *Fjällbäck*, *Palm*, *Edelstam*, *Aulin*, *Stånggren*, *Rosengren*, *L. Eklund*, *Zotterman*, *Falk*, *Gethe*, *Berg* från Eksjö, *Bokström*, *Svensson* från Karlskrona, *Romberg*, *Lilienberg*, *Bruzelius*, *Herslow*, *Andersson* från Malmö, *Skytte*, *Wester*, *Lundberg*, *Melin*, *Winkrans*, *Bratt*, *Liljeholm*, *Hedlund*, *Svanberg*, *Wijkander*, *Lilljeqvist*, *Andrén*, *Westerberg*, *Elis Nilson*, *Thestrup*, friherre *Peyron*, *Bulow*, *Collander*, *Forsell*, *A. Ryding*, *Nilson* från Lidköping, *Elowson*, *Broström*, *Hahn*, *Hederstierna*, *Persson* från Arboga, *Vahlin*, *Waldenström*, *Schöning*, *Kardell*, *Alsterlund*, *Sjöholm* och *Thermænius*.

§ 2.

Härefter företogs till behandling statsutskottets utlåtande n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkten 1.

Bifölls.

Under *punkten 2*, som härefter föredrogs, hemställde utskottet, att en af *P. G. Petersson* i Brystorp väckt motion (n:o 37 i Andra Kammaren) om förhöjning af pensionerna till indelta arméns manskap icke måtte af Riksdagen bifallas.

I fråga härom anförde:

Herr *Petersson* i Brystorp: Utskottet har, sin vana troget, afstyrkt min motion i likhet med hvad utskottet alltid plägar göra, då af enskild motionär förslag väckes om någon pension. Men då det flera gånger visat sig, att kammaren fäst afseende vid ömmande omständigheter, och jag anser, att här är fråga om sådana, skall jag be att få yttra några ord.

Att åtminstone de flesta af dessa afskedade soldater befinna sig i en högst betänkelig ekonomisk ställning, torde vara kammaren väl bekant, och vill man göra sig förvissad om saken, kan man gå till arméförvaltningen, der det ligger en hel mängd ansökningar, åtföljda af fattigdomsbevis, från dylika soldater om understöd. Dessa soldater, hvilka under sin krafts dagar varit i kronans tjenst, och vid sitt afskedstagande äro nästan oförmögna att försörja sig sjelfva, böra vara mera berättigade till pension på sin ålderdom än aflidna embets- och

tjenstemäns enkor och barn, hvilka, så vidt jag vet, icke gjort riket någon tjänst. Statsutskottet anmärker, att ingen utredning i frågan föreligger, och detta är nog en sanning, men med någon god vilja skulle statsutskottet kunnat framkomma med en utredning eller åtminstone föreslå en skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Utskottet har vidare sagt att »utskottet föreställer sig, att föreliggande fråga i viss mån kan komma att ega samband med det arméorganisationsförslag, som är under utarbetande». Icke kan detta i någon mån inverka på de afskedade soldaternas ställning, ty deras krafts tider äro slut, och hvad som återstår för dem är endast att erhålla ett nödtorftigt underhåll, hvilket de fleste af dem sakna. Äfven har utskottet anfört, att »utskottet anser det betänkligt att fatta beslut om större eller mindre förhöjning af de från Vadstena krigsmanshuskassa utgående gratial». Jag tror, att alla betänkligheter böra kunna få vika i detta fall; ty hela den föreslagna ökningen utgör 28 till 35 kr. per person, och det kan jag icke föreställa mig hafva någon inverkan på statskassan. På grund af hvad jag anfört yrkar jag afslag på utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Lyttkens: Uti utskottet framlades en tablå, utvisande huru stora summor skulle erfordras för genomförande af motionärens förslag. Han var sjelf närvarande och såg, att beloppet skulle gå till flera hundratusen kronor. Och då det icke är möjligt att, när det gäller så stora summor, på rak arm fatta beslut, så, ehuru jag erkänner, att en stackars uttjent soldat väl gjort sig förtjent af att erhålla denna lilla tärpenning, kan jag nu icke annat än yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 3 och 4.

Biföllos.

Punkten 5.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att underofficeren vid kronoarbeta- stationen å Tjurkö *Jonas Melén* måtte berättigas att från och med månaden näst efter den, under hvilken afsked ur fångvårdens tjänst honom beviljades, under sin återstående lifstid från allmänna indrag- ningsstaten uppbära fyllnadspension till så stort belopp, att detta till- sammans med honom tillkommande pension från arméns pensionskassa utgjorde 700 kronor, eller 190 kronor årligen, och hemstälde utskottet i nu föredragna punkt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Angående pension för underofficeren J. Melén.

Reservation emot denna utskottets hemställan hade anmälts af herrar *P. Andersson* i Högkil och *C. Persson* i Stallerhult.

Angående
pension för
underoffice-
ren J. Melén.
(Forts.)

Ordet begärdes af

Herr Andersson i Högkil, som yttrade: Då jag icke förut i kammaren uttalat mig i frågor, tillhörande nionde hufvudtiteln, och då dertill kommer, att jag har afgifvit min reservation i åtskilliga punkter i det nu föredragna utlåtandet, ber jag få yttra några ord för att i största korthet klargöra min ställning i hithörande frågor.

Af den tabell, som finnes bifogad betänkanudet, framgår, att för innevarande år af Riksdagen blifvit under 22 olika titlar anvisade 2,914,300 kronor till pensionsväsendet. Med den utveckling pensionsväsendet i vårt land således vunnit, och då härtill kommer, att Kongl. Maj:t disponerar ganska betydliga summor, som användas till gratifikationer och nådegåfvor, synes det mig, som om Riksdagen borde vara förskonad från dessa år för år återkommande pensionsäskanden, som göra behandlingen af nionde hufvudtiteln så pinsam både i statsutskottet och i kammaren. Jemför man sedan den innevarande år föreslagna staten med 1888 års reglering, skall man finna, att under denna jernförelsevis korta tid anslagen till pensionsväsendet ökats med nära en half million. Vill man sedan sträcka jernförelsen ännu längre, eller till 1868, skall man finna, att samma anslag på denna hufvudtitel under nuvarande representationsskick blifvit betydligt mer än fördubblade. Vid betraktande häraf, och om man vill fästa det ringaste afseende vid hvad folket tänker i frågor sådana som dessa, och icke lemna helt och hållet å sido, att största delen af svenska folket icke har någon annan pensionsinrättning än fattigvården, måste man medgifva, att det kan vara skäl att vid beviljandet af extra pensioner gå synnerligen varsamt till väga.

Hvad slutligen den nu föredragna punkten beträffar, ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att ifrågavarande person under många år fått af statsverket uppbära både lön och pension, tillsammans 1,540 kr., och i betraktande af hans lefnadsställning synes det mig, som om han borde hafva kunnat göra besparingar. Nu säges i statsverkspropositionen, att han med stor utmärkelse fullgjort sina skyldigheter. Jag tolkar detta så, att han gjort sin skyldighet mot staten, men tillägger att staten fullgjort sina mot honom till och med i dubbelt hänseende, då han både åtnjutit lön och fortfarande eger uppbära den pension, som redan är honom beviljad till belopp af 510 kr. Skulle denna pension icke befinnas fullt tillräcklig, har Kongl. Maj:t, såsom redan antydts, att från invalidhusfonden och Vadstena krigsmanshuskassa för dylika ändamål disponera öfver ganska betydliga belopp utan att behöfva besvara Riksdagen. På grund häraf skall jag anhålla om afslag på utskottets hemställan.

Vidare anförde:

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Östergren: Jag ber att få till kammarens bifall rekommendera utskottets betänkande i denna fråga. Det är fråga om en liten fyllnadspension på 190 kronor om året till en underofficer vid kronoarbeta-stationen å Tjurkö, Melén, hvilken varit i tjenst i 36 år. Han har synnerligen

vackra vitsord af förmännen, och företedt läkarebetyg utvisar, att han nu och för framtiden är oförmögen att sköta sin tjänst. Det synes mig, att det vore synnerligen hårdt, om man på principiella skäl, som reservanten föreslagit, skulle afslå pensionen, då flera likartade pensioner under senaste åren och jemväl under riksdagen nästlidet år blifvit beviljade till personer, som varit alldeles likställda med Melén.

Angående
pension för
underoffice-
ren J. Melén
(Forts.)

Herr Palm: Jag skall på de skäl, som herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet redan anført, be att få förorda bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till och *dels* på afslag å utskottets hemställan. Herr talmannen förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad; men som votering begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 5:te punkten af utlåtandet n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren afslagit nämnda hemställan.

Rösterna uppräknades och visade 94 ja och 87 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Punkten 6.

Bifölls.

Punkten 7.

Med anledning af derom gjord ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att regementsläkaren vid Vermlands fältjägarcorps m. m. G. E. Westergrens enka *Ottonie Leontine Westergren*, född Geijer, måtte från allmänna indragningsstaten tilläggas en årlig pension af 400 kronor, att från och med 1891 års ingång af henne åtnjutas, så länge hon förblefve enka.

Angående
pension för
regements-
läkaren G.
E. Wester-
grens enka.

Utskottet hemställde emellertid:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att regementsläkaren vid Vermlands fältjägarcorps m. m. G. E. Westergrens enka *Ottonie Leontine Westergren*, född Geijer, må

Angående pension för regementsläkaren G. E. Westergrens enka.
(Forts.)

från allmänna indragningsstaten tilläggas en årlig pension af 200 kronor, att från och med 1891 års ingång af henne åtnjutas så länge hon förblifver enka.

Emot denna utskottets hemställan hade reservationer anmälts:

af herrar *V. N. Ekenman, H. P. P. Tamm, K. Böhnstedt* och *C. W. von Schulzenheim*, hvilka ansett att Kongl. Maj:ts framställning bort oförändrad af utskottet förordas; samt

af herrar *Sven Nilsson, O. Jonsson* i Hof, *P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Möraryp, *N. Petersson* i Runtorp, *P. Andersson* i Högkil, *Gunnar Eriksson, P. Ersson* i Vestlandaholm och *C. Persson* i Stal-lerhult, hvilka yrkat att utskottet skulle hemställa om afslag å Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Broström: Enär jag är en stor vän af sparsamhet, så vill jag frambära mitt tack till statsutskottet för att det söker att nedbringa statsutgifterna så vidt möjligt är. Men i fall, sådana som detta, då det gäller de små enkepensioner, som förekomma vid riksdagen, så kan jag icke följa statsutskottets afstyrkande förslag.

I den fråga, som här föreligger, har enkan Westergren utaf såväl medicinalstyrelsen och statskontoret som den föredragande departementschefen blifvit förordad till erhållande af pension på indragningsstat till belopp af 400 kronor. Statsutskottet anser visserligen icke, att hela detta belopp skulle strykas, men har nedsatt det med hälften eller till 200 kronor.

Omständigheterna i detta fall äro mig något kända och de äro särdeles ömmande. Enkefru Westergren har fyra minderåriga barn, som skola försörjas och uppfostras. Det invändes visserligen utaf utskottet, att hon redan har en pension af 500 kronor från enke- och pupillkassan. Det är godt och väl. Men det är en pension, som hufvudsakligen hennes afidne man i lifstiden inbetalt, och därför synes det mig, att den billiga begäran, som här framstälts, bort af utskottet tillstyrks.

Det kunde synas, som doktor Westergren möjligen skulle hafva lefvat långt utöfver sina tillgångar, enär uppteckningen af hans bo visar en brist af 57,593 kronor 23 öre. Jag tror mig dock känna, huru den bristen uppkommit. Den afidne var hjälpsam, hans goda hjerta tillät honom icke att afvisa någon hjälpsökande; och ingångna borgensförbindelser hafva hufvudsakligen varit orsaken till den i boet befintliga bristen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Elowson: Statsutskottet har visserligen ansett sig böra förorda regementsläkaren Westergrens enka till erhållande af pension, men under det att Kongl. Maj:t på grund af gjord framställning för ändamålet åskat 400 kronor, har utskottet föreslagit, att detta

belopp skulle nedsättas till 200 kronor. Några skäl härför hafva dock icke blifvit af utskottet anförda. Deremot äro många skäl anförda af medicinalstyrelsen och sedermera framlagda af Kongl. Maj:t, hvilka tala för att pensionen bör bestämmas till 400 kronor. Jag skulle kunna instämma uti hvad som yttrades af min granne. Men jag ber att få tillägga, att regementsläkaren Westergrens enka och barn kunna fullt jemföras med provinsialläkares enkor och barn, för hvilka pensionerna äro satta till 900 kronor. Då nu regementsläkaren Westergrens enka förut har en pension af 500 kronor och Kongl. Maj:t begärt 400 kronor, skulle jemväl för regementsläkaren Westergrens enka och barn pensionen blifva 900 kronor, och följaktligen lika med pensionen för en provinsialläkares enka och barn.

Kammaren torde af handlingarne inhemta, att i detta fall finnas mycket ömmande omständigheter. Enkan Westergren är öfverlemnad åt sig sjelf; hon har icke några tillgångar, men 4 barn att uppfostra. Barnen äro mycket välartade. Den äldste sonen går i allmänt läroverk och har synnerligt goda vitsord för kunskaper, flit och uppförande. Jag anhåller derfor om afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts framställning derom, att 400 kronor måtte i förevarande fall beviljas.

Häruti instämde herr *Persson* i Heljebol.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr talman! Då jag reserverat mig mot denna punkt, skall jag be att få angifva några skäl derfor.

I likhet med hvad jag varit i tillfälle att vid föregående riksdagar uttala, vidhåller jag fortfarande den mening, att man icke bör lemna pensioner till enkor och barn efter tjänstemän, som så ofta ifrågasättes. Jag kan icke förstå, hvilka de skäl skulle vara, som skulle tala för, att man skulle bereda statspensioner mera åt enkor och barn efter tjänstemän än till enkor och barn efter andra. Vi må väl ändå villigt erkänna, att det finnes många andra samhällsmedlemmar än tjänstemännen, som hafva varit lika nyttiga för samhället — utan att jag därför vill på minsta sätt klandra dessa senare — och dock är det under vanliga förhållanden icke tänkbart, att Riksdagen skulle vara villig att lemna pensioner åt desses enkor och barn. Det är från denna synpunkt jag anser mig fortfarande böra fasthålla, hvad jag förut många gånger uttalat.

Det är således af principiella skäl jag reserverat mig mot beviljandet af denna enkepension, likasom af öfriga pensioner på denna hufvudtitel, som äro med den nu ifrågavarande likartade. Vi få hvad denna pension beträffar ihågkomma, att den ifrågavarande enkan icke är försatt i så dåliga omständigheter i ekonomiskt afscende, att man kan säga, att hon icke har något vid sidan af sitt arbete att existera på. Hon uppbar nemligen, såsom herrarne af betänkandet finna, 500 kronor från arméns enke- och pupillkassa. Och då härtill kommer, att hon icke är äldre än 39 år, i hvilket förhållande hon i likhet med andra arbetsföra personer är skyldig att genom eget arbete bidraga till sitt uppehälle, kan det icke sägas här föreligga några starka skäl för beviljandet af ytterligare en pension utöfver den hon redan åt-

Angående pension för regementsläkaren G. E. Westergrens enka.
(Forts.)

Angående pension för regementsläkaren G. E. Westergrens enka.

(Forts.)

njuter. På grund häraf anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å så väl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts proposition.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Den nästföregående talaren har, liksom åtskilliga andra ledamöter af statsutskottet, af principiella skäl reserverat sig så väl vid denna som vid åtskilliga andra af detta betänkandes punkter. Derom är ju ingenting att säga. Men Riksdagen har dock icke alltid följt sådana principer, utan tvärt om ganska ofta funnit skäligt att, der särskilda och bevekande omständigheter talat därför, bevilja pensioner åt enkor, som af Kongl. Maj:t blifvit dertill rekommenderade. Efter min uppfattning föreligger nu ett sådant fall, då det vore skäl att bevilja pension åt en enka. Af Kongl. Maj:ts proposition finna herrarne, att affidne regementsläkaren Westergren utvecklat en ganska omfattande författareverksamhet såsom militärläkare; och medicinalstyrelsen framhåller, bland annat, uti sitt utlåtande — och det synes mig vara ett ganska kraftigt skäl — att han, i följd af det intresse han kände för sin bana såsom militärläkare, fördes till att forska uti åtskilliga militärhygieniska ämnen och att derom skriva en hel del särdeles förtjenstfulla uppsatser, af hvilka andra, så att säga, gratis haft nytta och fått skörda frukterna. Men det är gifvet, att ett sådant arbete, för hvilket han icke egentligen uppbar någon aflöning, tog bort hans tid från den praktik, till hvilken han vid sidan af sin militärläkarebefattning var hänvisad. En dylik läkare erhåller nemligen icke såsom sådan så stor lön, att han kan existera derpå, emedan hans arbete i militärens tjänst icke tager hela hans tid i anspråk. Han är därför nödsakad att söka förvärfa sig extra inkomst genom enskild praktik, och på så sätt reder sig en militärläkare vanligen ganska godt. Ifrågavarande person var emellertid så intresserad af nyssnämnda forskningar, att han glömde att se sin familj till godo, hvadan det efter hans död vardt icke behållning, utan brist i boet. Man kan nu visserligen säga, att detta är familjens ensak. Men när han på ofvannämnda sätt egnat sig åt sitt kall som militärläkare, synes det dock, som om man med fog kunde säga, att ett särskildt skäl förefinnes för staten att i någon mån taga hand om enkan. I den till Kongl. Maj:t ställda skriften begärdes 600 kronor. Medicinalstyrelsen, statskontoret och Kongl. Maj:t hafva emellertid, med hänsyn till andra af Riksdagen beviljade pensioner, ansett, att 400 kronor vore en lämplig summa, hvarigenom — med tillägg af pensionen från arméns enke- och pupillkassa — denna enka skulle komma i åtnjutande af pension till samma belopp, 900 kronor, som enka och barn efter provinsialläkare ega att uppbära från civilstatens pensionsinrättning.

På grund häraf och med åberopande af de skäl, som af en och annan talare förut blifvit anförda, anser jag, att det vore fördelaktigt, om bifall kunde lemnas till Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af en pension åt enkan Westergren å 400 kronor.

Herr Lyttkens: Af principiella skäl skulle jag helst, i likhet med herr Pehr Pehrson i Törneryd, varit med om att afstyrka beviljandet af ifrågavarande pension, men då det emellertid vore orätt-

vist, om den ena finge och icke den andra, så syntes det utskottsafdelningen lämpligt att bevilja ifrågavarande enka åtminstone någon pension. Gent emot de herrar, som påyrka en pension å 400 kronor och som således anse, att en pension å 200 kronor tillsammans med den pension å 500 kronor, som hon redan uppbär från arméns enke- och pupillkassa, d. v. s. tillsammans 700 kronor, icke skulle vara tillräckligt för henne att existera på, ber jag att få erinra derom, att vi hafva en hel tjenstemannacorps i Sverige, som har för sitt tränga arbete en lön af endast 700 kronor — nemligen våra folkskolelärare på landet. När dessa med sina familjer kunna lefva på detta belopp, så synes det verkliggen, som ifrågavarande enka, helst barnen äro så pass vuxna som de äro, skulle kunna reda sig med den af utskottet föreslagna pensionen. Jag skall emellertid icke vidare upptaga kammarens tid, utan anhåller endast att få yrka bifall till utskottets förslag. I den votering, som säkerligen kommer att ske, får ju hvar och en tillfälle att rösta efter sin åsigt.

Angående pension för regementsläkaren G. E. Westergrens enka.
(Forts.)

Herr Ersson i Vestlandaholm: Herr talman, mine herrar! Då jag är reservant i denna fråga, så skall jag be att med några ord få angifva de skäl, som för mig varit bestämmande och som nödga mig att yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts som utskottets förslag.

Af betänkandet synes, att tillgångarne i boet efter aflidne regementsläkaren Westergren utgjort 523 kronor 81 öre och skulden 57,593 kronor 23 öre. Jag har deraf dragit den slutsatsen, att herrskapet Westergren lefvat på hvad man kallar »stor fot»; ty i annat fall hade väl doktor Westergrens inkomster som läkare bort räcka till bestridande af utgifterna, och han hade således icke behöft ådraga sig en så betydande skuld. Så länge emellertid Riksdagen fortgår på den banan att bevilja pensioner åt icke pensionsberättigade, så behöfva dessa icke bry sin hjerna med att tänka något på sin framtid — ty när behof uppstår, så får staten träda emellan. Medgifvas måste nu visserligen, att den från arméns enke- och pupillkassa till enkefru Westergren utgående pensionen af 500 kronor icke är så stor, om man tager hänsyn till det förflutna; men huru många familjer skulle icke vara glada och tacksamma för en årlig inkomst af 500 kronor. När nu pensioner af ifrågavarande beskaffenhet af regeringen begäras, så säges alltid, att den och den personen har ådagalagt en så förtjenstfull verksamhet, att han eller hans efterlevande af ren förtjenst skulle vara berättigade till en dylik pension. Nu förhåller det sig väl i verkligheten så, att personerna i fråga lika väl som andra hafva haft ersättning för det arbete de förrättat, likasom det ock på andra områden finnes mer än många, som för det allmänna ådagalagt lika förtjenstfull verksamhet, utan att de derför erhålla någon pension alls. Då man vidare ser, att på alla områden af den s. k. lärda banan det är så öfverfylldt, att det är svårt att erhålla platser, så synes det mig, som vore det klokast, att enkefru Westergren låte sina söner, som nu innehafva en derför lämplig ålder, lära sig något handverk. Dermed torde de för sin egen framtid vara bäst betjenta; och det allmänna skulle äfven tvifvels utan vinna på, om en sådan väg i dylika fall litet oftare beträddes.

Angående
pension för
regements-
läkaren G.
E. Wester-
grens enka.

(Forts.)

Herr talman! På grund af hvad jag nu anfört, anhåller jag att få yrka afslag å så väl Kongl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan.

Herr Elowson: Då den föregående talaren uttalade en förmodan, att regementsläkaren Westergrens lefnadskostnader varit synnerligen höga, eftersom han efterlemnade så stor brist i boet, då han dock antagligen haft goda inkomster af sitt arbete, så synes den ärade talaren icke hafva hört hvad den talare, som först hade ordet i denna fråga, yttrade, då han påvisade, att denna brist uppkommit derigenom, att regementsläkaren Westergren af sitt goda hjerta låtit förmå sig att underteckna åtskilliga borgensförbindelser. Hvad för öfrigt doktor Westergrens lefnadssätt beträffar, så kan jag vitsorda, att det varit snarare indraget än öfverdådigt.

Herr Persson i Stallerhult: Såsom af betänkandet synes, har jag reserverat mig mot utskottets förslag i så väl denna som flera andra punkter. Men endast vid denna punkt skall jag besvara kammararen med att yttra några ord för att tillkännagifva orsaken, hvarför jag reserverat mig.

Som man ser af den redan afgjorda punkten 2, i hvilken utskottet enhälligt afstyrkt bifall till en motion med yrkande om förhöjning af fattiga gratialisters pensioner från 15 kronor allt högre och högre intill 100 kronor årligen, så afstyrktes denna motion på den grund, att man ville gå varsamt till väga med att höja pensionerna äfven till så obetydliga belopp, som der föreslagits. Samma skäl anser jag kunna begagnas för afslag å så väl den föreliggande punkten som de öfriga i betänktandet, i hvilka pensioner föreslagits åt tjänstemän eller deras enkor. Den ifrågavarande enkan såsom enka efter en regementsläkare åtnjuter redan 500 kronor om året i pension. Men därför att enkor efter provinsialläkare åtnjuta 900 kronor i pension, så har för enkan Westergren begärts förhöjning i pensionsbeloppet med 400 kronor. I händelse hon varit enka efter en provinsialläkare, hade hon fått den pension, hon i detta fall vore berättigad till, men eftersom hon nu icke är det, får hon pension endast såsom enka efter en regementsläkare. Skulle man bifalla denna framställning, så skulle man hvarje gång det vore fråga om beviljande af pension kunna säga, att, då den ene eller andre tjänstemannen har större pension än den ifrågavarande, bör äfven denne erhålla pension till samma belopp.

I den händelse Riksdagen kommer att afslå den kongl. propositionen i denna punkt, finnes det alltid utvägar för Kongl. Maj:tt utom den enkan Westergren redan tillförsäkrade pensionen gifva henne ytterligare 400 kronor årligen. På en af hufvudtitlarna finnes nemligen i detta fall ett anslag af 25,000 kronor. Om jag icke miss-tager mig, användes deraf under år 1889 omkring 22,000 kronor till utdelning bland afidne tjänstemäns enkor. Hvarför icke då i detta fall lika gerna taga från detta anslag och fylla beloppet från 500 till 900 kronor årligen, i händelse hon är i behof deraf. Att undan för undan bevilja pensioner till högre belopp, än hvad de ifrågavarande personerna hafva rättighet till, är icke välbeträkt, och det torde vara

skäl att öfvergå till den åsigten, det så väl tjenstemännen som deras enkor böra vara belättna med den pension de hafva rätt att få på grund af lönerogleringar och pensionsförhållanden. — Jag kan således icke se, att det här finnes något skäl att tillstyrka Kongl. Maj:ts framställning att förhöja pensionen åt den ifrågavarande enkan.

Jag skall icke upptaga kammarens tid med att i denna fråga framdraga några vidare skäl, ehuru jag tror, att jag mycket väl skulle kunna göra det, utan yrkar nu blott afslag å utskottets hemställan i denna punkt.

Angående pension för regementis-läkaren G. E. Westergrens ent

(Forts.)

Herr Pehrson i Törneryd: Jag har begärt ordet för att få göra en liten gensaga mot den siste talarens yttrande, icke därför att jag skiljer mig ifrån honom i sjelfva saken, utan därför, att han framkastade en fingervisning för Kongl. Maj:t att gifva pensioner utan att framlägga frågorna härom för Riksdagen. För min del föredrager jag verkligen, att Kongl. Maj:t går den vägen, att framlägga för Riksdagen sina förslag i dessa frågor. Äfven om förslagen mot mångas vilja der gå igenom, så har man under dylika omständigheter verkligen ingenting att förebrå regeringen. Skulle Kongl. Maj:t deremot utaf sådana besparade medel, hvaröfver Kongl. Maj:t anser sig ha dispositionsrätt, bevilja pensioner utan Riksdagens horande, anser jag ett sådant förfarande vara mycket klandervärdt, och jag har för detta fall här nu velat inlägga min gensaga emot nyssnämnde talares yttrande.

Chefen för landtförsvarsdepartementet, herr statsrådet friherre Palmstierna: Efter det nyss var fråga om de pensionsbelopp, Kongl. Maj:t kan gifva till en del enkor från vissa fonder, så kan jag nu icke säga, hvilken fond en af de siste talarne afsåg i sitt yttrande. Men jag vet, att de pensionsbelopp, som enkor kunna få från åtskilliga af dessa fonder, vexla vanligen mellan 25 kronor och 50 kronor om året. Dessa små belopp äro i sanning icke nog för att kunna lefva på.

Herr Andersson i Högkil: Det var väl icke, såsom en ärad talare på blekingebanken tycktes antaga, herr Carl Perssons mening att gifva Kongl. Maj:t någon fingervisning i fall som det förevarande. Men det förhåller sig faktiskt så, att Kongl. Maj:t af anslaget till extra utgifter på sjunde hufvudtiteln under år 1889 använt mellan 22,000—23,000 kronor till utdelning af gratifikationer och nådegåfvor. Den vägen är således redan beträdd.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. I enlighet med de gjorda yrkandena framstälde herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan, *dels* på afslag derå och bifall i stället till den af Kongl. Maj:t i ämnet gjorda framställning och *dels* slutligen på afslag å såväl utskottets hemställan som Kongl. Maj:ts framställning; och fann herr talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd, i följd hvaraf, och sedan till kontraproposition antagits bifall till utskottets

hemställan, nu skedde uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren afslår såväl statsutskottets hemställan i sjunde punkten af utlåtandet n:o 10 som Kongl. Maj:ts framställning i ämnet, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen försiggick i vanlig ordning och visade 92 ja mot 76 nej; hvadan beslutet utfallit i enlighet med ja-propositionens innehåll.

Punkten 8.

Lades till handlingarne.

Punkten 9.

*Angående
pension för
kommissions-
landt-
mätaren
H. J. Kull.*

Med anledning af en af kommissionslandtmätaren i Malmöhus län *Herman Julius Kull* gjord, af landtmäteristyrelsen till Kongl. Maj:t öfverlemnad ansökning hade Kongl. Maj:t föreslagit, att Kull måtte från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhöle afsked från tjensten, under sin återstående lifstid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,600 kronor, och hemstälde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot på anförda skäl, herrar *Sven Nilsson, O. Jonsson* i Hof, *Lasse Jönsson, P. Pehrson* i Törneryd, *A. Persson* i Mörarp, *N. Petersson* i Runtorp, *P. Andersson* i Högkil, *Gunnar Eriksson, P. Ersson* i Vestlandaholm, *I. Lyttkens, C. Persson* i Stallerhult och *A. G. Anderson* i Himmelsby hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Herr Lyttkens begärde ordet och yttrade: Med afseende å den vid denna punkt omtalade personen, så anser jag några ömmande omständigheter icke förefinnas, dels därför att mannen har ett hus, på hvilket han visserligen har en liten inteckning, uppgående till omkring 3,300 kronor, men hvilket dock är taxerad till 11,900 kronor, och dels därför att han icke har mer än 2 1/2 år kvar, till dess han är fullt pensionsmessig. Med anledning häraf vet jag verkligen icke, hvarför man nu skulle ändra reglerna för den ifrågavarande

pensionens erhållande. Han kan väl vänta dessa 2 $\frac{1}{2}$ år, till dess han blir pensionsmessig, och under tiden kan han nog förtjena sitt bröd. Hans syn är visserligen försvagad, men dock icke värre, än att han kan förrätta en del göromål.

Jag yrkar därför afslag så väl å utskottets hemställan som å Kongl. Maj:ts proposition i den föreliggande punkten.

*Angående
pension för
kommissions-
landt-
mätaren
H. J. Kull.
(Forts.)*

Vidare anförde:

Herr Bülow: Det vore underligt, om landtmännen skulle afslå en framställning om pension åt en man, som är så omtyckt i sin hemort, som den ifrågavarande personen är. Jag skall visserligen icke förorda någon utsträckning af hans pensionsrätt, men i fråga om de olika pensioner, som i liknande fall föreslagits, så finnes det åtskilliga andra fall, då staten beslutit träda emellan vid inträffade olyckor och sjukdomsfall, hvilka förorsakat, att en familj kommit i bryderi. Den man, hvarom här är fråga, har alltid varit en mycket verksam person, men han har nu genom en svår sjukdom fått hela sin kraft bruten och befinner sig därför nu i svåra omständigheter, hvad framtiden angår, om han icke får den ifrågasatta pensionen. Det gäller blott, att staten träder emellan, när en person till följd af sjukdom eller annan anledning icke kan hinna den ålder, då han är pensionsberättigad. En talare invände, att Kull har en gård i Lund, som gifver honom inkomst. Han har verkligen en gård, der han sjelf kan bo och der han har ett rum öfver att hyra ut till studentrum. Detta är hela hans inkomst, så att mannen har faktiskt ingenting att lefva af, sedan hans helsa blef bruten. Han har äfven haft andra motgångar. För ett par år sedan sökte han förste landtmästeribefattningen i Kristianstads län och var till densamma mest meriterad och konungens befallningshafvande och landtmästeristyrelsen gifvo honom de bästa vitsord. Trots det att han arbetat i öfver 30 år i landtmästeristaten, erhöll han icke platsen. Skall han nu, sedan han först drabbats af en årslång sjukdom, som gjort honom oförmögen till vidare arbete, ändå icke få sin bergning af staten, som han tjenat så länge?

Den i nästa punkt omnämnde landtmätaren Ulfhjelm tyckes icke vara i så svåra omständigheter som Kull. Men beträffande honom förordar utskottet pension utan att mer än tre ledamöter reserverat sig, under det att alla tolf ledamöterna från denna kammare vilja göra ett undantag för Kull.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag vill för min del icke klandra den återhållsamhet, som reservanterna ådagalagt vid denna punkt, ty jag inser allt för väl, att den behöfves, och kan hända icke minst vid behandling af nionde hufvudtiteln. Men jag skall likväl vördsamt hemställa, om icke reservanterna här vilja göra ett undantag och frångå sin reservation. Så väl af den kongl. propositionen som af utskottets motivering framgår, att kommissionslandtmätaren Herman Kull är 62 $\frac{1}{2}$ år gammal; vidare att han tjenstgjort vid landtmästeri-

Angående pension för kommissionslandtmätaren H. J. Kull. staten omkring 37 $\frac{1}{2}$ år samt såsom vice kommissions- och kommissionslandtmätare under 32 år eller vida utöfver den tid af 30 och 25 år, som Riksdagen i sin skrifvelse af den 20 maj 1885 bestämt såsom vilkor för erhållande af pension. Honom fattas nu således endast 2 $\frac{1}{2}$ år i den lefnadsålder, som i samma skrifvelse är bestämd.

(Forts.) Man ser af detta, att i afseende på tjenstgöringstiden har han redan tjenstgjort 7 år öfver den tid, som är stadgad för att landtmätare skall vara berättigad till pension. Hvad han brister är således blott, att han har 2 $\frac{1}{2}$ år igen af lefnadsåldern. Men då han nu träffats af den olyckan, att han helt och hållet förlorat sin synförmåga och icke kan med sitt arbete förtjena ett enda öre till sitt och de sinas uppehälle, samt derjemte erhållit ett vackert vitsord från vederbörande om sin tjenstgöring, såsom tydligt framgår af handlingarne, så synes mig, då intet annat skäl talar för ett afslag, än att han icke uppnått föreskrifven lefnadsålder, som om Riksdagen borde göra ett undantag i detta fall och bevilja pensionen. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Himmelsby: Då denna fråga förevar på afdelningen inom utskottet, hade man den uppfattningen att ifrågavarande landtmätare skulle vara i tillfälle att, då han icke var äldre, försörja sig sjelf under de 2 $\frac{1}{2}$ åren, som voro kvar till dess han uppnådde pensionsåldern. Och detta så mycket hellre som mannen i fråga väl icke kan sägas vara utblottad, då han utom sitt lösörebo eger en fastighet taxerad till 11,900 kronor, som dock är något in-tecknad.

Talaren från Lund hade en egendomlig åsigt, då han sade att den ifrågavarande personen borde erhålla pension, emedan han hade varit så allmänt omtyckt af landtmännen. Jag vill visserligen icke bestrida detta, men skulle detta vara en tillräcklig anledning för pensions erhållande, så tror jag att det skulle vara många personer, som då skulle kunna göra anspråk på pension. Jag tror således, att man icke här bör frångå den regeln att lemna pension först vid uppnådd pensionsålder. Jag yrkar därför bifall till reservanternas hemställan.

Herr Pehrson i Törneryd: En talare nämnde nyss, att ifrågavarande landtmätare hade helt och hållet mist sin synförmåga. Af den kongl. propositionen framgår icke detta, utan der heter det i stället, att synförmågan är *minskad*, hvaraf icke framgår, att Kull numera ingenting alls skulle kunna uträtta. Vi få nemligen icke glömma, att landmätares förrättningar ofta äro sådana göromål, att de kunna förrättas med tillhjälp af biträden. Han kan utföra åtskilliga arbeten, som han visserligen leder, men som utföras af hans biträden, och då har han alltid deraf en inkomst. Dessutom kan man icke förneka, att man bör afvakta den korta tid, som är kvar af 2 $\frac{1}{2}$ år, så mycket mera som han ju ändå icke är utblottad, då det upplyses här, att han eger fastighet i Lund, som är taxerad till nära 12,000 kronor, men icke graverad med in-teckningar på mer än 3,300 kronor.

Jag kan icke underlåta att erinra, huru som man ofta klandrat

regeringen därför, att densamma framlägger förslag om onödiga pensioner. För min del har jag visserligen instämt i ett sådant klander en och annan gång, men jag tror, att man något får moderera sin lust i detta hänseende, då man hör, huru som här i kammaren hvar och en talar för sina vänner. Den ene känner en och den andre en annan, och hvar och en talar för den, som han känner. Skola vi fortfara med detta, lär det väl icke vara värdt att motsätta sig några pensioner, utan blott bevilja dem, så komma vi lättast ifrån dem allesamman.

*Angående
pension för
kommissions-
landt-
mätaren
H. J. Kull.
(Forts.)*

Då jag emellertid för min del icke anser detta riktigt, vidhåller jag den ståndpunkt, jag en gång intagit i dessa frågor, nemligen att vara ytterst varsam och icke bevilja pensioner i andra fall, än der det är nödvändigt; och då man icke kan säga detta i förevarande fall, yrkar jag afslag på den gjorda framställningen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: I fråga om Kulls ekonomiska omständigheter vill jag icke hänföra mig till annat, än hvad Kongl. Maj:ts proposition derom upplyser, eller att han icke eger andra tillgångar än ett enkelt lösörebo och en till 11,900 kronor bevillingstaxerad fastighet i Lund, som häftar för intecknad gäld till ett belopp af 3,300 kronor. Om man afdrager räntan för inteckningen, så synes inkomsten af fastigheten icke gerna kunna öfverstiga 450 kronor, och jag hemställer, huru vida en person med familj kan existera på en sådan inkomst.

En kommissionslandtmätare har icke såsom sådan någon aflöning; och han är således icke i det afseendet likställd med öfriga embets- och tjänstemän; ty om dessa senare blifva sjuka eller få sin arbetsförmåga minskad, förlora de icke hela sin aflöning, då deremot en kommissionslandtmätare, som träffas af sjukdom och icke har andra existensmedel än arbete, hemfaller till armod.

Nu har man visserligen ifrågasatt, att Kull genom att tillgodogöra sig fastigheten skulle kunna påräkna hvad han under de felande två och ett halft lefnadsåren skulle behöfva till sitt uppehälle. Men jag hemställer, om det kan vara lämpligt och rättvist att ställa honom i det predikament, att han efter dessa två och ett halft år får lemna familjen utblottad. Möjligt är, att Kull öfverlefver den tiden, och att han på grund af den pension, hvartill han då blifver berättigad, kan ännu några år försörja sin familj. Men vid sitt fränfalle måste han i så fall ändock lemna familjen efter sig komplett utblottad.

Såsom förut yttrats, fattas honom två och ett halft år af den lefnadsålder, som han måste hafva uppnått för att ega rätt till pension. Men han har dock tjänstgjort icke mindre än sju år längre tid än som för pensions erhållande kräfves; och det synes mig därför, som om Kull skulle hafva fullgjort sina skyldigheter mot staten, och att den ringa bristen i afseende på lefnadsåldern icke bör anses utgöra tillräckligt skäl för att vägra honom den begärda pensionen.

Herr Bengtsson i Gullåkra: Jag hörde en talare, som påstod, att Kull icke vore i så beklagansvärda ekonomiska förhållanden som man uppgifvet. Men jag ber få upplysa om, att för egen del

Angående
pension för
kommissions-
landt-
mätlaren
H. J. Kull.
(Forts.)

har jag dock ej skäl att betvifla detta, ty jag känner noga till hans ekonomiska ställning och kan försäkra herrarne om, att den är ganska klen. Beträffande Kulls sjukdom, är det ju af vederbörligt läkarebetyg styrkt, att han är oförmögen att sköta sin tjänst. Beträffande skyldigheten för oss riksdagsmän att i fråga om denna hufvudtitel hålla till baka, deruti är jag ense med reservanterna, men det har väckt min uppmärksamhet, då jag funnit, att samtliga ledamöter från Andra Kammaren i utskottet reserverat sig i denna punkt, men i den följande 10:de punkten endast tre af dem reserverat sig. Hvad är orsaken till att alla reserverat sig i 9:de punkten och endast tre i den 10:de, som handlar om ett liknande förhållande? Det är svårt att förstå. Dessa personers tjänstgöring har varit densamma och Kull har gjort tjänst i sju år utöfver hvad som fordras för pensionsberättigande, men felar $2\frac{1}{2}$ år i lefnadsålder — den andre, nemligen Ulfhjelm, felar $5\frac{1}{2}$ år i tjänstetiden — jemförelsen emellan dessa personers tjänstgöring synes mig tala till fördel för Kull, och jag yrkar därför fortfarande bifall till utskottets framställning.

Herr Bülow: Det har nämnts af en talare på blekingebänken, att Kulls syn skulle vara alldeles borta, så att han icke kunde vägleda sig själf, men han ytrade också, att Kull skulle kunna utföra åtskilliga arbeten med hjälp af biträde. Nej, han kan icke ens med biträde utföra arbete. Utom det, att han är i det närmaste blind, så har han träffats af en annan sjukdom, som antagligen gör, att han icke kommer att lefva länge. I stället för att af staten uppbära pension, då två och ett halft år gått till ända, så kommer han nu antagligen, om han får pension, åtnjuta den en kort tid, ty läkare hafva sagt, att Kull icke kan lefva länge. Jag anser det derför obilligt att nu afslå denna pensionsbegäran, i synnerhet som denna pension synes mig böra betraktas som ett undantag, som Riksdagen bör göra.

Då olyckan och sjukdomen drabba någon, bör undantag göras, och sådana göras ju också på andra områden i fråga om brandskada, och, der olyckan kommer emellan, bör staten väl vara med om att lindra nöd och bekymmer.

Herr Johansson i Löfåsen: Då Riksdagen år 1885 jemte öfriga bestämmelser reglerade 48 pensioner å 1,600 kronor, som skulle utgå, och bestämde lefnadsåldern för åtnjutande af dessa pensioner till 65 år, tillades det, om jag icke misstager mig, att de redan vid 60 års ålder skulle kunna få pension med 900 kronor. Efter mitt förmenande är här icke fråga om annat än skillnaden emellan den lägre och den högre pensionen under $2\frac{1}{2}$ år, och då det finnes platser lediga till de 48 högre pensionerna, blir han uppflyttad, då han uppnått den stadgade åldern. Då är det väl icke så farligt, om han får vänta två och ett halft år.

Jag anser, att Riksdagen icke bör frångå sitt en gång fattade beslut om dessa pensioner och yrkar afslag på utskottets förslag och bifall till reservanternas.

Herr Anderson i Himmelsby: Talaren på skånebänken förundrade sig öfver att, då alla tolf ledamöterna från denna kammare reserverat sig mot den nu föredragna punkten af utskottets utlåtande, icke mer än tre reserverat sig mot den nästföljande, ehuru för den person, hvarom 10:de punkten handlar, fem och ett halft år felades i den tjänstetid, som berättigade honom till pension, men för den i denna punkt omförmälde endast två och ett halft år i den lefnadsålder, som berättigade honom till pension.

Angående pension för kommissionslandtmätaren H. J. Kull.
(Forts.)

Men förhållandet är icke så, som denne talare påstått, att det felats fem och ett halft år i den i punkten 10 omförmäldes tjänstetid såsom kommissionslandtmätare, ty såsom sådan har denne längre tjänstgöringstid än den i nu föredragna punkt omförmälde. Det är nemligen endast såsom afvittringslandtmätare, som den i 10:de punkten omnämnde personen har fem och ett halft år mindre, än han behöfde för att blifva berättigad till den högre pensionen för en afvittringslandtmätare, en större pension än den, som nu för honom föreslagits.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, gaf herr talmannen, i enlighet med de framställda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå; och fann herr talmannen den senare propositionen hafva flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som afslår statsutskottets hemställan i 9:de punkten af utlåtandet n:o 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner nej, har kammaren bifallit utskottets nämnda hemställan.

Omröstningen utföll med 120 ja och 54 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan.

I punkten 10, som härefter föredrogs, hade utskottet hemställt, att en af Kongl. Maj:t gjord framställning att afvittringslandtmätaren i Norrbottens län, kommissionslandtmätaren *Karl Mauritz Ulfhjel*m måtte, dock med vilkor att rätt till pension såsom kommissionslandtmätare ej måtte honom tillkomma, från och med månaden näst efter den, hvarunder han erhöle afsked från afvittringsverket, under sin återstående listid å allmänna indragningsstaten åtnjuta en årlig pension af 1,600 kronor, måtte af Riksdagen bifallas.

*Angående pension för afvittringslandtmätaren K. M. Ulfhjel*m.

Äfven emot denna utskottets hemställan hade reservation anförts af herrar *P. Pehrson* i Törneryd, *P. Andersson* i Högkil och *C. Persson* i Stallerhult; och anförde nu

Angående
pension för
afvittrings-
landtmäta-
ren K. M.
Ulfhjelms.
(Forts.)

Herr Persson i Stallerhult: Jag ber att få yrka afslag å utskottets hemställan, och jag grundar mitt afslagsyrkande på följande skäl. Såsom man af handlingarna ser, har denna person rätt att, efter det han uttjenat sina tjensteår, erhålla i pension 2,000 kronor i stället för de nu begärda 1,600 kronor. Jag anser således, att man icke bör bifalla Kongl. Maj:ts framställning, derför att ifrågavarande person nu skulle få mindre pension än han vore berättigad till, om han tjänade ut sin tid, och jag tror att Riksdagen bör se till, att man icke förminskar personers inkomster, lika litet som man bör gifva dem större inkomster än de hafva rätt till.

Jag yrkar således afslag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Det är visserligen sant, mine herrar, såsom herr Carl Persson nyss yttrade, att, om ifrågavarande person lefver och kan verka, tills han blir fullt pensionsmessig, han blir berättigad till större pension än som nu är ifrågasatt, men det lär väl vara mycket tvifvelaktigt, om, derest han skall fortsätta sin verksamhet, han kan hålla ut den tid, som ännu återstår.

I denna fråga föreligga emellertid något olikartade förhållanden mot dem, hvilka vanligen förekomma i pensionsfrågor, ty här är pensionen af Kongl. Maj:t föreslagen icke så mycket för att bereda denne man en fördel, utan, om man vill se saken rätt, egentligen derför, att det skulle vara till fördel för staten. Förhållandet är nemligen att, om han får lefva till den 27 januari 1892, så är han redan då berättigad till den nu ifrågasatta pensionen, detta icke i egenskap af afvittringslandtmätare, utan i egenskap af kommissionslandtmätare. Då det vidare synes af handlingarna, att det icke är hans afsigt att afgå förr än i slutet af maj, och pensionen således skulle uppbäras från den 1 nästpåföljande juni, så gäller hela frågan, om han skall få uppbära pension under ungefär åtta månader. Jag tror, att man åtminstone har skäl att antaga, att det skulle för afvittringsverket vara en verklig fördel att på det viset få honom försörjd, ty det framgår af handlingarna, att hans arbetsförmåga är betydligt nedsatt, och att man således icke kan under dessa få månader påräkna den arbetsprodukt, som en person i hans ställning eljest kunde med friska krafter åstadkomma. Vidare är här att märka, att afvittringslandtmätare äro på grund af Riksdagens beslut berättigade att, i händelse att deras arbete, som betalas efter taxa, icke uppgår till 3,000 kronor, af staten erhålla ersättning för skilnaden. Staten är således — om vi antaga, att mannen i fråga icke kan fullgöra ett arbete, som sammanlagdt betingar 3,000 kronor — skyldig att ersätta honom hvad som brister i det beloppet. Staten får alltså i sådant fall utbetala ett belopp utan att erhålla direkt valuta derför. Det kan vara svårt att säga hvad skilnaden skulle bli; det är möjligt, att den skulle komma att understiga det belopp, som af en pension på 1,600 kronor komme att belöpa på åtta månader. Men det kan också hända, att det skulle öfverskrida detta belopp. Hvad man deremot bestämdt kan säga är, att, om icke mannen kan fullgöra de arbeten, som åligga tjenstinnehafvaren, så skulle derigenom hela afvittringen

kunna komma att ganska betydligt försenas; ty det förhåller sig med afvittringsarbetena så, att de måste gå i en viss följd, hvarför ock, om några föregående arbeten icke kunna utföras, icke heller de följande kunna det. Den förlust, som derigenom för staten uppstår, kan komma att i högst betydlig mån öfverstiga det jemförelsevis ringa belopp, som här är i fråga.

Det är på grund häraf, och om dessa omständigheter besinnas af kammaren, som jag föreställer mig att det vore klokast, om Kongl. Maj:ts förevarande förslag blefve bifallet.

Angående pension för afvittringslandtmätaren K. M. Ulfhjelm.
(Forts.)

Herr Lyttkens: Eftersom ingen annan velat försvara statsutskottets förslag, tillstyrkande bifall till Kongl. Maj:ts proposition, så ber jag att få nämna, att de skäl, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet nyss framhållit, kommo till vår kännedom på afdelningen inom utskottet, och var det på grund af dessa skäl, som den kongl. propositionen blef tillstyrkt. Det är den lilla obetydliga tiden, som nu ifrågavarande landtmätare har kvar, till dess han blir pensionsberättigad, som hufvudsakligen för oss varit bestämmande. Ty staten skulle otvifvelaktigt vinna på att få en annan, duglig landtmätare i stället och låta denne få pension. Jag yrkar för den skull bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 11.

Bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare föredragningen af föreliggande betänkande till ett kommande sammanträde.

§ 3.

Herr *J. Mankell* aflemnade en motion, n:o 177, om ändring af §§ 14 och 17 riksdagsordningen, hvilken motion bordlades.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

statsutskottets utlåtanden:

n:o 26 i anledning af väckta motioner om anslag till understöd för anläggande af jernvägar efter det s. k. Kosta-systemet; och

n:o 27, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående af sättande af räntebärande obligationer till nominelt belopp af 3,000,000

kronor till garantifond för aktiebolaget sågverksegarnes garanti-förening;

bevillningsutskottets memorial n:o 3, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 1:sta, 2:dra, 4:de, 5:te, 6:te, 8:de, 9:de, 11:te, 12:te, 13:de, 14:de, 16:de, 17:de och 19:de punkterna af bevillningsutskottets betänkande n:o 1, angående vissa delar af tullbevillningen; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

n:o 4, med anledning af väckt motion om upphäfvande af förordningen angående förbud mot införsel till riket af varor med origtig ursprungs-beteckning den 9 november 1888; och

n:o 5, med anledning af väckt motion rörande folkskolelärares rätt att till skolrådet afgifva yttranden i pedagogiska frågor.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 5.

Anmälades och godkändes nedannämnda förslag till Riksdagens skrivelser, nemligen:

från *statsutskottet*:

n:o 12, till fullmäktige i riksgäldskontoret, angående riksgäldskontorets förvaltning under den tid, som förflutit, sedan ansvarsfrihet senast tillerkändes fullmäktige i nämnda kontor; samt

från *sammansatta stats- och bankoutskottet*:

n:o 13, till fullmäktige i riksbanken, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lemnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus; och

n:o 14, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i anledning af samma granskning.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr	<i>B. Bengtsson</i>	i Boberg	under 14 dagar	f. o. m. d.	18 dennes
»	<i>O. Olson</i>	i Stensdalen	» 14 »	»	» 19 »
»	<i>A. Andersson</i>	i Intagan	» 14 »	»	» 18 »
»	<i>J. A. Wendt</i>		» 5 »	»	» 16 »
»	<i>C. G. Bruse</i>		» 14 »	»	» 17 »
»	<i>C. B. N. Falk</i>		» 7 »	»	» 16 »
och	» <i>A. G. Gyllensvärd</i>		» 14 »	»	» 18 »

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,14 e. m.

In fidem
A. E. J. Johansson.